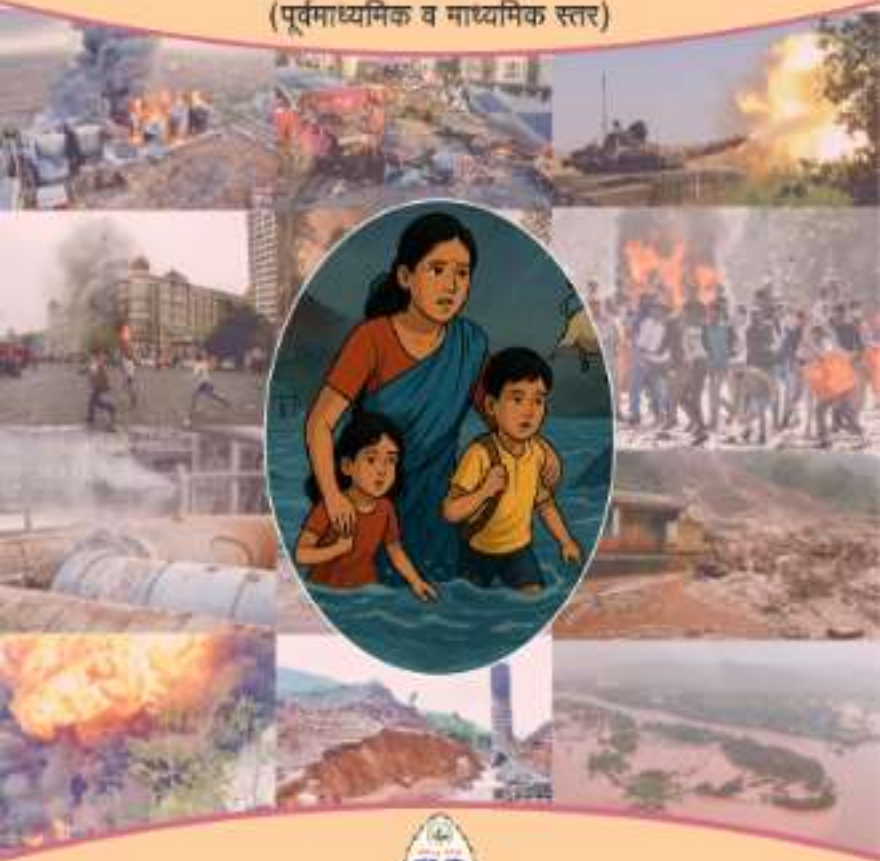

आपत्ती व्यवस्थापन

घटकसंच

(पूर्वमाध्यमिक व माध्यमिक स्तर)

राज्य सैद्धांतिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.

उपसूची व्यक्तित्वपत्र : पारंपरिक (पूणे/राज्यीय व राष्ट्रीय स्तर)

सुरक्षा, संविधानमंडल महाराष्ट्र आणि शासन सेवा उपसूची

- **उपसूची** : सांख्यिक शिक्षण व शैक्षणिक विभाग, महाराष्ट्र शासन
- **उपसूची** : राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
- **उपसूची** : या. एन.सी. विद्या संस्थान (या.ए.सी.)
प्रधान अधिवक्ता, सांख्यिक शिक्षण व शैक्षणिक विभाग, महाराष्ट्र राज्य
- **उपसूची** : या. सचिन्दा प्रताप विद्या (या.ए.सी.)
अध्यक्ष (विभाग), महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
या. संजय पाठक (या.ए.सी.)
राज्य प्रमुख उपसूची, महाराष्ट्र राज्यीय शैक्षणिक परिषद, मुंबई
- **उपसूची** : या. राजेश मेघवाल (या.ए.सी.)
उपसूची, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
- **उपसूची** : डॉ. जयदेवी अग्रवाल
उपसूची, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
- **उपसूची** : श्री. अरुण नायक
उपसूची, सांख्यिक शासन, कला व शैक्षणिक विभाग
राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
- **उपसूची** : श्री. रामेश्वर मोठे
उपसूची, सांख्यिक शासन विभाग
राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
श्रीम. विजय सिंदे
उपसूची, सांख्यिक शासन विभाग
राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
श्री. बाळासाहेब साधुभाऊ
उपसूची, सांख्यिक शासन विभाग
राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
- **उपसूची** : एम.टी. २०२५
- **उपसूची** : राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
- **उपसूची** : अना प्रशिक्षण, पुणे.
- **उपसूची** : सर्व इतर उपसूचीच्या व्यतिरिक्त.

आपत्ती व्यवस्थापन

घटकसंघ

पुरवित, संविदनबाम महाराष्ट्र भाषि शाश्वत शाळा उपक्रम

राज्य सैकशिक संसाधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.

समोरे जलाना कोसली लकडी व्यापला हवी? हे स्वरुपेने लक्षन वेडेंत. मुळात जावन वैयक्तिक संकटे टावू, लक्षन नश्टीत. मग संकटे जाल्ये तर लक्षन मग काण्ठाच्या दृष्टीने पसले पडायला हवीत. विद्यार्थ्यांच्या मनान ही जगती घडवी घालटी हा घटकसय विविधत उपयोगी पळगत जाते.

हा विषय प्रलय जीवन लक्षणाच्या दृष्टीने अधिक महत्वाचा आहे. जाण्ट्या राज्यात प्रत्येक कनिवार हा जमदोजी कलवाचे विद्योत्सव केले आहे. कादील दानहा एक कनिवारी जाण्टीने लक्षणापनाच्या दृष्टीने विद्यार्थ्यांकडून एक कृती करून घ्यावी आहे. जगती स्थानिक गाव, परिस्थिती लक्षन घेऊन ती निघून करावी. लक्षनवपरात कुठिलुक्त संस्कार बसकांच्या मनान वा काण्ठात. स्वामुळे वा घटकसंवाचे वाचन करून विद्योत्सव केल्यास हा कार्यक्रम प्रभावीपणाने पुढे घेऊन जाण्यास मदत होवता आहे. मला विश्वास आहे की, जाण्ट्या राज्याने जाण्ट्या वेल्फीय कालेय अभ्यासक्रमात विविध प्रयोग करत देणारा टिका दखवली आहे. हा कार्यक्रम कालेय लक्षणा प्रभावीपणाने जाणवता येता, ता जाण्ट्या बसकांच्या जाण्ट्याचे उपज्यल पविष्ट निवात करणवता वाच विवेक, स्वामुळे वा घटकसंवाचा अधिक प्रभावी उपयोग लक्षा ही ज्ञेधा आहे.

दुर्घिसेफाच्या स्वरुपांकोशत राज् वैयक्तिक संशोधन व प्रतिशुभ पविष्टेच्या लक्षणांच्या कृतीने वाचन लक्षित, घटकसय, कुठिलुक्तिका जगती लक्षिणांचे विकसन काण्ठात जाले आहे. जाण्ट्या वा सर्वोबा उपयोगी उपज्येत करून महात्माद्वारात कालेय लक्षणात सर्व विद्यार्थ्यांमध्ये जगती घडवून जाण्ट्या जात येवतात आहे. स्वामुळे लक्षणात लक्षन व सन्दीय भासत उभा पळगत जाते, जगती जाण्ट्या लक्षणात मन लक्षित कुठिलुक्त.

रघू संशोधन (पा.उ.स.)

संपादन,

राज्य वैयक्तिक संशोधन व शिक्षण परिषद,

पुणे-४११००५, पुणे.

प्रतिष्ठान घटकसंकेत : सत्र निर्धारण

क्र. क्र.	वेक	दिवस १	दिवस २	दिवस ३
	१.२० ते १.२५	परीक्षा		
	१.२५ ते १०.१५	बर्षा व वादकाल		
१)	१०.१५ ते ११.२०	उद्घाटन	d) Web (Water Sanitation and Hygiene) संकलन c) वायवर मुहूर्त जाणवण्या	१a) नवतंत्रतीय काल: पानवे अर्थीय, प्रत्युष्ण, शीत- लहरी, ज्योतिषी लट, धुकें, धुलकें, कुकाळ
	११.२० ते ११.२५	वहम सुट्टी		
२)	११.२५ ते १.००	१) अवघाळीपूत ठावणी २) अवघाळी वाक्य-अर्थ - शोध व बखत	१) बीज कोठळपणे, दाड वांठळणे, पुरणवण १a) अर्थी कुली, डककुली, पू, धुतमुळी बीजेका धावका	१a) पूर्वय अर्थी गुरावणे, ज्योतमुळी, तमुळी धावण १c) गुराव अर्थी गुरावण परिस्थिती, हातकामिक अवघाळी व जीविक अवघाळी
	१.०० ते १.२०	बाडी सुट्टी		
	१.२० ते १.००	अवघाळी परिचितीकरण - अवघाळीविषयी मंडण व शर्त		
३)	१.०० ते १.१५	३) अवघाळी वाक्य-अर्थ बघूनी बांधणी व अनुभूती काल	११) कळीवदळ, वाक्यीकरण, वाक्ये	१a) तैलावणी, वाक्यीकरण अवघाळी, खली

अ. क्र.	बैंक	दिनांक १	दिनांक २	दिनांक ३
४)	१.१५ से १.२०	४) प्रारम्भिक व प्रतियोगिता	५१) अन्न खपती, अन्न	५८) फलव, सजावट व फलव कुत्ते
	१.२० से १.४५	वहम सुदरी		
५)	१.४५ से १.२०	५) अन्नविकसन तथा अन्नविकसन व वकालत ६) सुयोग	५२) अन्न व अन्न अन्न, प्रयोग, प्रयोग, अन्नविकसन प्रयोग	६५) अन्न

अनुक्रमणिका

क्र.सं.	प्रकरण	पृष्ठ सं.
पूर्वाभ्यासिक स्तर		
१)	अक्षरी पहचान	१
२)	अक्षरी व्यवस्थान - शीघ्र व बराब	३
३)	अक्षरी व्यवस्थान वृत्तों बंधनी व उपयुक्तता	५
४)	प्रयोगपत्र व परिभाषा	७
५)	अक्षरीकरण तालिका व व्यवस्थापन	९
६)	कुर्पा	११
७)	समस्या (W.O.E.E - Water Excretion and Hygiene)	१३
८)	समस्या वृत्त व्यवस्थापन	१४
९)	श्रीम व शीघ्र, शीघ्र व शीघ्र, शीघ्र व शीघ्र	१६
१०)	अभिव्यक्ति, शीघ्र, शीघ्र, शीघ्र व शीघ्र	१९
११)	श्रीम व शीघ्र, शीघ्र व शीघ्र	२१
१२)	श्रीम व शीघ्र, शीघ्र व शीघ्र	२३
१३)	श्रीम व शीघ्र, शीघ्र व शीघ्र C.E. अभिव्यक्ति व शीघ्र	२६
१४)	श्रीम व शीघ्र, शीघ्र व शीघ्र, शीघ्र व शीघ्र, शीघ्र व शीघ्र, शीघ्र व शीघ्र, शीघ्र व शीघ्र, शीघ्र व शीघ्र	२८
१५)	श्रीम व शीघ्र, शीघ्र व शीघ्र, शीघ्र व शीघ्र	३०
१६)	श्रीम व शीघ्र, शीघ्र व शीघ्र, शीघ्र व शीघ्र, शीघ्र व शीघ्र, शीघ्र व शीघ्र	३१
१७)	श्रीम व शीघ्र, शीघ्र व शीघ्र, शीघ्र व शीघ्र	३३
१८)	श्रीम व शीघ्र, शीघ्र व शीघ्र, शीघ्र व शीघ्र	३३

क्र.सं.	प्रकरण	पृष्ठ सं.
सांख्यिक सूत्र		
१)	अवलीखित तथ्य	३४
२)	अवली व्यवस्थापन - तंत्र व कार्य	३६
३)	अवली व्यवस्थापन तथ्य संबंधी व अनुप्रयोग	३८
४)	प्रदर्शक व प्रतिष्ठा	४१
५)	अवलीव्यवस्थापन तंत्रव्यवस्थापन व्यवस्थापन	४१
६)	सुपेक्षा	४२
७)	समस्या (W.A.S.I. - What is the best of you?)	४४
८)	समस्या सुट्टे व्यवस्थापन	४६
९)	संयोजक, सहायक, सहायक, सुपेक्षा	४८
१०)	अभिवृत्ति, अनुप्रेषण, सूत्र, सुपेक्षा विवेक प्रकाश	५१
११)	संयोजक, सहायक, सहायक	५३
१२)	सम सहायक, सहायक	५६
१३)	सहायक व सहायक सहायक, सहायक सहायक, सहायक सहायक सहायक	५८
१४)	सहायक सहायक : सहायक सहायक, सहायक सहायक, सहायक सहायक, सहायक सहायक, सहायक सहायक, सहायक सहायक, सहायक सहायक	६०
१५)	सहायक सहायक, सहायक सहायक, सहायक सहायक	६३
१६)	सहायक सहायक सहायक सहायक, सहायक सहायक सहायक सहायक	६३
१७)	सहायक सहायक, सहायक सहायक, सहायक सहायक	६४
१८)	सहायक व सहायक सहायक सहायक	६५

१. आपत्तीपूर्व तयारी

उद्देश्य

हालच आणि कोटुभिक तलांचेर धोक्याची वेध आणि वेध वेण्याची कुली ही एक महत्वाची कदमा आहे. ही काळोखा परिस्थित जाणवतातुता जमलेल्या जनेक संभाव्य धोक्याची ओळख पटकणसाठी वापरली जाते. या सक्रिय कदमांत हाका आपली व्यवस्थापन समिती, टास्क फोर्स, हाका व्यवस्थापन समिती आणि निदेशाधीन सल्लागारि धोक्याका लीध घेतून हाका उपचरणोजना केळी जाते. आपल्या हाका व परित्याहीन धोक्याका वेध घेतल्या जणसर्तीत म्हत्वाचे टाणे, संकस हाक, जसंजनासक धोके नांची कटिहाण विचारणी कसून पुर्वीत संभाव्य आपत्ती टळवतासवी वा कृती लागुस आहे. आपल्या हाका आणि परित्याहीन धोके जाणून सातत उपचरणोजना जमणाची तुली निदेशाधीनचें विकसित कुली हा प्रसिक्षणता मुळा हेतू आहे.

उपयुक्त विषयती :

प्रसिक्षणार्थी,

- १) धोके जोगते १) वजास नसिली संगतस.
- २) 'धोख लीध' उपचरणासकूल नसिली संगतस.
- ३) संभाव्य धोके ओळखण्यास मदत कसतास.

उपपदान	शोध	सुत्रभक्त - प्रतिश्रवणी अंशः श्रिया	शैलीगत वाक्य	विश्लेषण प्रकार
शरीर व परिपुष्प संरचना शरीर केन्द्र केन्द्र केन्द्र	<ul style="list-style-type: none"> शरीरकेन्द्र अंशः श्रिया अंशः श्रिया शरीरकेन्द्र अंशः श्रिया अंशः श्रिया शरीरकेन्द्र अंशः श्रिया अंशः श्रिया 	<ul style="list-style-type: none"> 'शरीर' व 'परिपुष्प' अंशः श्रिया अंशः श्रिया अंशः श्रिया अंशः श्रिया अंशः श्रिया 	<ul style="list-style-type: none"> शरीरकेन्द्र अंशः श्रिया अंशः श्रिया अंशः श्रिया 	<ul style="list-style-type: none"> शरीरकेन्द्र अंशः श्रिया अंशः श्रिया अंशः श्रिया

२. आपत्ती व्यवस्थापन - शोध व अध्याय

प्रस्तावना ।

वेला कधी बर्फाने बहारावून जाऊनल्या आपत्तींना एकूण जादवा वेतल्यात असे म्हणजे लक्षत ठेले की, वेचाला आपत्तीची तीव्रता आणि वास्तवता वाढलेली आहे. आपत्तींना योग्ये जाणवणारी पुढील प्रशिक्षण आणि पूर्वतयारी नसल्याने मोठ्या प्रमाणात बाधित वटकांनी संख्या वाढत आहे. यंत्रणा प्रणालीत परिचित आणि विस्तारणीय होत आहे. वेला काही वर्षांनील स्वामज बटलामुळे वैयक्तिक आपत्तीला बहामुद्दा वास्तवता निर्धारित सामना करवा लागत आहे. अशा अनेक बाबतविमित आणि वैयक्तिक धोरणामुळे बालेक व्यक्ती आणि वैयक्तिक संवासर लक्षणीय प्रमाण होत आहेत. वैयक्तिक आपत्तीचे प्रमाण सामोरीत मुले आणि बालेक स्फुटवास्तवी उल्लेख जोडून विचार करत आहेत. त्याक प्रमाण वेदनाध्याच्या कार्मिक, मार्मिक, सामाजिक आणि कौटुंबिक पराधीन होत आहेत. हे सर्व प्रकारचे प्रमाण आणि प्रभाव वर्षी वास्तवासाठी बालक, पुत्रक वन आणि सामाजिकतय नसल्याच्या सर्वप्रकारिक संवासरधर्य संवेदनक्षमत निर्वात करणे कळवणी लागत आहे. त्यासाठी लागवत पर्यतीची वृत्तवृत्त उपकरणेना बाबते आणि वेचाला परिचिप्यवास्तवीत आपत्तींना लक्षणे तोंड देऊन त्यातून बाहेर पळवणसाठी जाणवतीतून, जाणवतीतयवत आणि जाणवतीतयवत विविध प्रकारच्या प्रशिक्षणाची गरज आणि बहामुद्दातयवत स्तांका घेतत आहे. जाणवते वा उपकरणाच्या बळकटपणून बालेक वास्तवता आणि बालेक शिक्षण प्रमाणून वेदनाध्याच्या संवेदनक्षमत निर्वात करणाने उद्दिष्ट घेतल्याने आहे.

उपयुक्त निष्कर्षी ।

प्रशिक्षणार्थी,

- १) शोध व बचत घडविल फराक व टणणे योग्यतात.
- २) जाणवतीचा संवाप्य धोरण जोडवून जाणवती तयारी करून शोध व बचत वास्तववाची पाटी करतात.
- ३) शोधमोडिपेटांगत आपत्ती विस्तारत वळवून घडविली संपत्तत.
- ४) घडविल व्यक्तीला बचवणसाठी विविध पर्यती संपत्तत.
- ५) उपकरणेना, बालकवृत्ती निर्वात, मार्मिक पुनर्वसन व स्फुटवेतन वा संदर्भता घडविली संपत्तत.

३. आपत्ती व्यवस्थापन घट्टुधी खंघणी व उन्मुळीकरण

उत्तावना :

आपत्ती व्यवस्थापन गटाधी/घट्टुधी स्थापना करणे, आपत्तीघट्टु, आपत्तीदरम्यान व आपत्तीनंतर विविध कार्यक्षेत्रमध्ये काम करावे लागते. त्यासाठी विविध कृतिदले काम करीत असतात. कार्यक्षेत्रानुसार कृतिदलाधी निमित्ती काळ्यासंदर्भात राष्ट्रीय व राज्य आपत्ती व्यवस्थापन निव्धावली तथा केलेली प्रतूत त्या निष्पन्नलेनुसार कृतिदले काम करीत असतात. कार्यक्षेत्रानुसार विविध टास्क फोसेच्या बाबतमातू काम कसे करावे? कावे निव्धावणीत ठरान निव्धावे म्हणून आपल्या शाखेमध्ये लागून आपत्ती व्यवस्थापन समिती अंतर्गत विविध टास्क फोसेची निमित्ती काढायत पाठी. काळ्यासंदर्भात अवसक्त कार्यवहूी तथा जट्टुधीने करावूी? वा संदर्भात घट्टुत बांधणीत करवावना प्रकन केलेला आहे. त्या अनुषंगाने आपल्या शाखेमध्ये प्रपाठी संमल्लजवणी कनन विव्धा व्हावूी तित तालीन वेव्हावी कुली संदर्भात बांधणीत करवावत व्हालेले आहे.

उत्तावत निव्धाणी :

प्रतिष्ठागर्भ...

- १) आपत्तीकालीन कार्यक्षेत्रमादूत माहिती संमल्लत.
- २) शाखा आपत्ती व्यवस्थापन समितीच्या अंतर्गत असणाी विविध कृतिदल/टास्क फोसेची पावे साप्यात.
- ३) कार्यक्षेत्रानुसार कृतिदलाधी स्थापना प्रक्रिया आणि कार्यवहूधी बांधिणी माहिती संमल्लत.
- ४) विविध कृतिदलाधी सुमिळ आणि लवकराधी वा संदर्भात माहिती संमल्लत.

उपपट्टक	अवसक्त	सुलपक-अविष्ठागर्भाी अंतर्क्रिया	वैधमिक माहिती	मिळालक प्रक
राज्य आपत्ती व्यवस्थापन घट्टुधी उन्मुळीकरण	<p>कार्यक्षेत्र :</p> <ul style="list-style-type: none"> • प्रव्धासंपादन, राीत व खास वार्ड, लगीत दुखत रोगे, जन्मजमूली व आपत्त कुली सुव्धिलत व वडलंतर वा संदर्भात माहिती रोगे, • शाखा आपत्ती व्यवस्थापन सधिली अंतर्गत विविध 	<ul style="list-style-type: none"> • आपत्तीघट्टु व आपत्ती-दरम्यान आणि आपत्ती-पडलत वरुळा लवकाय विविध कलाधी घट्टुी रतानुगत तथा काळ्यासंदर्भात कुली. • वरील कुलीनुगत आपत्तीघट्टु व आपत्ती-दरम्यान आणि आपत्तीकालीन वापुतार कलाधी विव्धावणी. 	<p>मिळिपारके</p> <p>समने</p> <p>व्यक्तिगतरीत</p>	<ol style="list-style-type: none"> १) सुप्यात शाखेच्या आपत्तीसिपाक लव्या सुव्धा अंतर्गत तथा करत. २) सुव्धी वारत रट, जन्मजमूली निव्धा, रीतावणी व माहिती प्रव्धात रट काळाल करत पट्टुधीने लवकाय

उपसदस्य	विवरण	सुसभक-अ विद्यार्थी अंतरक्रिया	वैयक्तिक सक्रियता	विद्यार्थक प्रश्न
	<ul style="list-style-type: none"> विभिन्न अर्थशास्त्रीय दस्तावेज कायदाका प्रदर्शनकार परिचय की प्रक्रिया 	लक्षितकाल की प्रक्रिया प्रदर्शनकार प्रदर्शनकार प्रक्रिया की प्रक्रिया प्रक्रिया	प्रदर्शनकार , प्रदर्शनकार प्रदर्शनकार	

उपसदस्य	अवधि	सुसभक-अ विद्यमाना अंतरिक्ष	वैयक्तिक संरचना	वित्त साक प्रश्न
	<p>उपसद : वीर, एडम, एवरेन तत्र सभक.</p> <ul style="list-style-type: none"> • पारंपारिक सांख्यिक पद्धति परिचय. • सैद्धांतिक, सांख्यिक व अर्थ प्रणाली अथवा सांख्यिक पद्धति. • एक ही सांख्यिक व सांख्यिक अवधि. 	<ul style="list-style-type: none"> • 'पारंपरिक सांख्यिक' का अर्थ : सांख्यिक पद्धति व सांख्यिक प्रणाली व सांख्यिक प्रणाली. • सांख्यिक, सांख्यिक, सांख्यिक प्रणाली प्रणाली व सांख्यिक. • वीर व एडम सांख्यिक प्रणाली पारंपरिक सांख्यिक. • सांख्यिक/सांख्यिक सांख्यिक प्रणाली सांख्यिक : सांख्यिक सांख्यिक सांख्यिक सांख्यिक प्रणाली. 	<p>सांख्यिक, सांख्यिक सांख्यिक.</p>	<p>१) सांख्यिक व सांख्यिक सांख्यिक सांख्यिक सांख्यिक प्रणाली सांख्यिक प्रणाली.</p> <p>२) सांख्यिक व सांख्यिक सांख्यिक सांख्यिक प्रणाली सांख्यिक प्रणाली.</p>

६. कुपोषण

प्रस्तावना :

आपत्ती दरम्यान आणि आसतीलवयातचोय आहारा न मिळणे, जन्माची टंचाई, लवळ लिव्याच्यापळ्याच अपाव, खोल्सदलेली अतोष देवा, तथा आणि वनरीस अतोषाचे वैविध अस. अस्मदीदरम्यानचा वावडा बाधित झालेले बालके आणि मोठेर महिला यंचे मोठ्या प्रमाणात कुपोषण होवयाची संख्याता असो. आसतीलदरम्यान आणि परवत कुपोषण आणि भूकबन्दी याची संख्या मोठ्या प्रमाणात उदळ्ते. कर्णातुर्या काही कालातुळे तयारी रहून काही किळू कसोव्या शारीरिक व मन शिकू अतोषाचा किरासि प्रतिभाव होतो. लामुळे सुदूद आसोवदाची अहारावळत जमतेकडे प्राधान्यने लक्ष देणे म्हळ्याचे अशे. त्या अनुषंगने ही पूर्वी त्म शिष्ट कळवता जालेले अशे.

अपवदन निचळी :

प्रतिशुभाशी,

- १) सुदूद आसोवकाळी अतोषदायी/ पोषक अहारा किराई म्हळ्याता अशे हे सांगतात.
- २) विविध अहारात्मक पोषक द्रव्य अंत्यवून लवळ आहारा वेवणारा प्राम्ण कसता.
- ३) आपत्ती दरम्यान होवणाया वैविध बाधित धा कसोवा कुपोषावळवर्षी जामून वेळन त्यातवोवना कसता.
- ४) आपत्तीदरम्यान आणि आसतीलवयात पोषक अहारावळत जमककता निमोय कसत प्रकथ कुरी कसता.

उपपट्टक	अवसा	सुतपक-अतिशुभाशी अवलाकिण	वैश्रुतिक सन्निव	सिंत्त लवक प्रव
सुपका	<ul style="list-style-type: none"> • अंत्य अतोवकाळी पोषक अहाराची अंत्यवकता. • पोषक अहाराचेर विविध वटकावे अंत्यव. • कुपोषण लवी कसककळी उपव वीजता. • अतोवकाळी अहारावळत. 	<ul style="list-style-type: none"> • अंत्य अतोवकाळी पोषक अहाराची अंत्यवकता वावटवर्षित वशी. • अहारा आणि पोषक द्रव्य यंची यडी तयार कसकाळी कुरी व वशी. • सुपका काई कसकाळी उपव वीजता वावटवर्षित वशी. • अंत्य अति अंत्यवकाळी अहाराचे म्हळ्या व जमकककता वावटवर्षित वशी. 	विविध अहाराचे मनुष्य अंत्यवर्षित मित.	<ol style="list-style-type: none"> १) सुपका सुदूद अति विंशे अतोवकाळी अहाराचे म्हळ्या कांय. २) सुपका वीजता अहारा अंत्य अंत्यवकाळी उपव वीजका सुतक.

उपसदस्य	अवधि	सुसभक-अतिथिमाहती अंतरिक्ष	वैधानिक संज्ञिता	विज्ञान सभक प्रश्न
	<ul style="list-style-type: none"> असहजी व स्वच्छता (पू, नमीकरण, भूकण असा असहजीयता प्रकाश वे सुनिश्चि) सौकर्यता अथवा सवारीजन्य रीत, साक्षीय रीत, प्रत्यक्ष रीत (आणीक, बाँला, हाकापडि, विना इन्फेसन इत्यादी) हाल पुनराधी बोध प्रदान अति वेद (आकाशपूर्वी, सौकर्यता, इ.) सुविधा वारी साहजिक (स्वच्छ पाटे, हाका अतरीले रूप, सवारीनेशन इ.) असहजी पूर्वप्रवर्ती (आ, सुनिश्चित प्रकाश सभ, साका, अनुभवक, सभकसभ सुनिश्चित, प्रत्यक्षता) असहजीनेशन अथवा (साहजिकी सभकसभ सुनिश्चित, प्रत्यक्षता, सवारी प्रकाश, सवारी साहजिकीने विचार्य प्रकाश) 	<ul style="list-style-type: none"> साहजिकता, स्वच्छताका सभकसभ सभक, (आ, विनिश्चित सभक/ विचार्य) : (स्वच्छताका सभक वेवारी वि) स्वच्छताका : प्रत्यक्षताका साहजिक सवारी : असहजीका वेदी सुनिश्चित सवारीनेशन सभकसभ का हाकासभ इ ? सभक सभकसभ साहजिक : सौचित्य व अर्थिक सभक सभक सभकसभकसभक सभकसभक 	<ul style="list-style-type: none"> सभक अर्थिक/सभक प्रत्यक्षता, सुनिश्चित सभक 	<ul style="list-style-type: none"> १) सवारीनेशनका वेदी हाहा सुनिश्चित सवारीनेशन अतरी ? २) स्वच्छतासभकका सभकसभक सभकका सवारीनेशनका सभकसभक सभकसभक ? ३) आ सवारी स्वच्छता सभकसभक सभकसभक अतरी, आ सवारीनेशन सभकसभक सभकसभक सभकसभक ?

८. सावकर गुन्हे जागृकता

प्रस्तावना :

आजहीच्या काळात समाजरीत विविध स्तरांतील सर्व घटक विविध स्तरांच्या संदर्भात सामोरे यात आतात. विशेषतः लहान मुले ही आजहीमध्येत सर्वात अनुचित आणि बर्षित राहिली जातात. या काळात वांग्यवादा विविध प्रकारचे लोभ, फलदाऊक आणि हिलेवे धोके घडतात. त्याच एक बंधी या कधी लव्ह हिलेला धोका म्हणजे सावकर गुन्हे या मुल्कापाळू बालकाचे साक्षात काळ्यासाठी ऑनलाईन लुका घडवणायी आताकलात करते. सावकाराकर बालक, पालक, काळजी वेगळी रंगण अला घडवणाने बोलगावळत जाऊत काळ्याची राजही असते. या अनुषंगाने गाळावधूर महिला संलग्न काळीत व आजहीच्या काळातील सावकर गुल्काचे स्वरूप, सावे धोके आणि पीडक, त्यांचे घटन शिळीण्याच्या पद्धती त्यांचे विट्याची आणि शिळ्यांची पुरीका कधी आवाही वास्तव्यात मांडवतून कल्याणाचा वट्टेकले या वृत्ती प्रविषणत का शिष्ट कल्याणत आलेली आहे.

उपलक्ष निघाली :

प्रविषणार्थी...

- १) विविध जेवण आणि लवेरलखळे गांची महिला संलग्नत.
- २) विविध जेवण घाललात काळजी व घेतलवमुळे होणान्या कल्याणुकीच्या घटना आणि जेवण संलग्नत.
- ३) 'सावकर सुरक्षा' या विषयवारा स्वयंत काळत काळतस.
- ४) सावकर गुल्कापाळू बालक कल्याणासाठी आवाणक वृत्ती आणि उपाययोजना सांगतस.

उपघटक	अक्षर	मुलभक-प्रविषणार्थी अंशलिगण	वैधरिच साहित्य	विजलक्षक प्रस
आजहीच्या काळातील सावकर गुल्कांचे स्वरूप	<ul style="list-style-type: none"> • अतिकूल जीवन आणि लवेरलखळे जीवउपायकी पद्धती लगेने • आजहीच्या काळात घडवणाने सावकर गुल्कांचे स्वरूप, जेवण आणि पंजण वविषकी महिला 	<ul style="list-style-type: none"> • विविध जेवण आणि लवेरलखळे जीवउपायकाठी प्रसलीपी वळी. • अत्युत्तरीण परिशिळीत संलग्नत सावकर गुल्कांचे घटन, प्रसं क संलग्नत वगैरे उल. अहमद व द शिगण 	पवनवट, वर्षावपत्र- तीत आणि प्रहात्यावर्षां -वरीत (उल., दुलरीण, दिशि इ.) कल्याण कांठे सर्प.	<ol style="list-style-type: none"> १) विजलक्षकी संलग्नत महिला कांठ. २) अत्युत्तरीण परिशिळीतीत सावकर गुल्कांपदून बालक कल्याणासाठी वृत्ती सुवक.

९. बीज कोशिकाएँ, दण्ड कोशिकाएँ, भ्रूणोत्पन्न

नैसर्गिक अणुजी एकाग्र अवस्थाक उत्पन्ननाका घटनासुद्धे जीवित व किन्हुमी ह्येयें होय. बीज कोशिकाएँ, दण्ड कोशिकाएँ आनी भ्रूणोत्पन्न वा बुद्ध नैसर्गिक अणुजी अहेत. बीज कोशिकास्य जीवित व विल हामी होत. कवसक्यता संसाध्य भवता दण्ड कोशिकाएँ व भ्रूणोत्पन्न अधिक होत. जगत पचानसुद्धे, भ्रूणसुद्धे किंवा मत्तवी जरीशक्यसुद्धे मत्ती, दण्ड, सुद्धे अणुजीक खाती सज्जतात. मत्ती भवता देखील दण्ड कोशिकास्य व भ्रूणोत्पन्न जेकर होतत ते मानवसिधित अहेत. अणुजी कवसक्यता सुद्धे आपसोसुद्धे मत्तवी, तत्तवीने जगत व पुनरुत्पन्न करयें होय. जगतवी कवसात, प्रकथान, सज्जती संस्था आनी मत्तक वांने लक्ष्यत आपसक जाते. मातेर विद्वानासुद्धे वा आपसविधती मत्तिली अलसे व जगतवील जगपणेजगद्वाते लक्ष्यता व इलांवा बचाव कल्पसुद्धी लक्षण जसो जासक्यक अहे.

बीज वटकवाली अणुजन विध्वस्योसुद्धे हाँशुकीक लक्षित, नटलत, भूमिका जसिज पद्दती सिधित अणुजन अनुभवचो साध पद्दत आसकियेसुद्धे प्रशिध्माध्यायंत तळ संकल्पना व संसोध सुलभतेने पोडोवविण्यासुद्धी हा वटकसेव लाडुकत ठरील.

अणुजन निघण्टी :

प्रशिध्माध्याय...

- 1) बीज पड्यावारी काले सांगतत.
- 2) बीज पड्यावारे परिणत सांगतत.
- 3) विजेसासुद्धे बसक कल्पवावा विधित लक्षणोत्पन्ना सांगतत.

उपपदक	अवस्थ	सुलभक-प्रशिध्माध्याय अवस्थानिया	वैशुकीक सांगित	विल्लक्षक उत्पन्न
बीज संपादनी	<ul style="list-style-type: none"> • बीज पड्यावारी काले • बीज पड्यावसुद्धे होसां दुर्धसिध्मा. • बीज काले लक्षण होत व पदते वाकसुद्धी पडित्ती 	<ul style="list-style-type: none"> • फीसलत बीज पद्दत बस्योसुद्धे वटकेवटपंत बस्यो करतात. • विजेसासुद्धे बसक कल्पनासुद्धे जगत कवचे खाती व जी कल्पता. • बीज पड्यावसुद्धे कालांती बस्यो कालत व लक्षणोत्पन्नील पड्यावें लक्षण करतात. 	व्यभिचिज्यत	<ol style="list-style-type: none"> 1) बीज काले लक्षण होत व काले पदते तें लक्षण ? 2) विजेसासुद्धे लक्षण काले काले तें लक्षण ? 3) विजेसा अणुजन फीसलत सुद्धे काले प्रशिध्माद पड्यावें ?

उपपत्रक	अवधि	सुलभक-अ विद्यार्थी अंतरिक्ष	वैश्विक सत्रिका	विद्यार्थक प्रश्न
		<ul style="list-style-type: none"> • कील तका सुवासी व पत्रकारका प्रक्रियाकी पहिनी देकात न प्रवा कडात. • कील पत्रकारपुठे सुवासा मुकतासी संदधीत प्रविधिकीका का खताका न पहिनी खट कडात. • कील पत्रकारपुठे सुवासा प्रिणामांकी पहिनी देकात. (एक : विधि तकाका हुनी न मुकताम) • विधिई अकात एकदु अकात प्रकाय काकाका प्रत्यक्षि काना प्रकात. 		
दाउ काकाका	<ul style="list-style-type: none"> • दाउ काकाका ती कडात • दाउ प्रका अ • दाउ प्रका अकात प्रिणामाका एकाकाका. 	<ul style="list-style-type: none"> • दाउ काकाकाका काकाका प्रवा का. • दाउ प्रका अका काकाका काका प्रवा का. • दाउ काकाकाका काकात अकाकाका सुवात काकाका काकाका प्रिणामाकाका एकाकाकाकाकाका प्रवा का. 	प्रविधिकीका	१) दाउ काकाकाकाकाका काकाका मुकताका सुवात ?

उपपत्रक	वर्ष	सुलभक-ए विद्यार्थी अंतरिक्ष	वैश्विक सक्रिय	विज्ञान के रूप
		<ul style="list-style-type: none"> दश नव शताब्दी विद्यार्थी उपपत्रक-ए कक्षा के छात्र-ए उत्पादन/अनुभव आवृत्ति के रूप में 		
पुस्तक	<ul style="list-style-type: none"> पुस्तक के कारणों के बारे में पुस्तक प्रतिष्ठापक के रूप में बोका 	<ul style="list-style-type: none"> पुस्तक के कारणों के बारे में पुस्तक के बारे में सबसे कम केवल (उत्पादन/अनुभव व प्रतिष्ठापक उत्पादन/अनुभवों के द्वारा) <p>सूचना : नई शताब्दी के बारे में</p>	वैश्विक	1) पुस्तक के कारणों के बारे में सबसे कम द्वारा

१०. अतिवृष्टी, ढगाफुटी, पूर, पुरामुळे विजेचा धक्का

प्रस्तावना :

अतिवृष्टी, ढगाफुटी, पूर, पुरामुळे विजेचा धक्का व बुझणे या नैसर्गिक आपत्ती मानवी जीवनासाठी खेपे खरेच विषय बनतात. अतिवृष्टी आणि ढगाफुटीमुळे अमानक मोठ्या प्रमाणावर पातळ पडतो, ज्यामुळे रस्ता, बाहेर ओसंडून वाहतात आणि पूर येतो. पुरामुळे वी, रस्से, रोती परवडत नाही बुडतात, त्यामुळे जनजीवन ठप्प होते. पुरामुळे विजेचा धक्का लागणे ही खूपच सामान्य आहे, पुराच्या वापराने विजेच्या उपकरणांमध्ये कॉन्टॅक्ट होऊन जीवितहानी होऊ शकते. पुराच्या वापराने बुझून व्हट होण्याची घटना घडतात. पुरामुळे सधोचे आजार पसरतात. या आपत्तीचा उपचार विरोधात सामान्य पातळ अर्थिक जगातले जिणे शक्य आणि बदल करित विद्युत कटिंग जसे, म्हणून, या आपत्तीवर उपचाराय व करित उपचारायला लक्ष घ्यावे लागते आहे. नेहमीचच जीवन आणि संपत्तीचे संरक्षण होईल आणि लोक सुखित राहतील.

वरील घटनांशी संबंधित उपचारांच्या अद्ययावत विषयानुसार ईश्वरिका सशिक्षित, मंडळ, भविष्यनिर्णय यंत्रणेने विशेष अध्ययन अनुषंगाने साधू वास्तू जलसिध्दते प्रविष्ट्यांमध्ये लक्ष संकल्पना व लक्षोप सुलक्षनेने पहोमकायसाठी हा घटक वेळ उपयुक्त ठरेल.

उपयुक्त निष्पत्ती :

प्रतिबंधाची...

- १) पुराचे प्रकार संशोधन.
- २) पुरामुळे उद्भवलेल्या आघाती नष्टिती संशोधन.
- ३) पुरामुळे होणाऱ्या नुकन्यामीची नष्टिती संशोधन.
- ४) पूर आघात नुकन्याम टाळण्यासाठी उपचारायना संशोधन.

उपयुक्त	अर्थ	मुलभूत-३ विद्युत्सुरक्षा संशोधनाय	संशोधन सशिक्षित	विद्युत्सुरक्षा प्रकार
पूर	<ul style="list-style-type: none"> • पूर येण्याची संशोधन, पुराची उभार व पूर प्रसंगी नष्टिती. • पूर येण्यापूर्वी उपचारायती काळजी. • पुरामुळे होणारे नुकन्याम उपचारायती उपचारायना. 	<ul style="list-style-type: none"> • पूर येण्यापूर्वी संशोधन काळजी घ्यावे उपचारायती नष्टिती संशोधन. • पूर येण्याचा संशोधनाने लक्ष घ्यावे. • पूरचा प्रकारबद्दल नष्टिती संशोधन. • वीसुरक्षा उपचारायती 	वीसुरक्षासंबंधित संशोधन- उपचारायती संशोधन	१) पुरामुळे उत्पडित पुरामुळे होणारे नुकन्याम उपचारायती मुलभूत संशोधन काळजी घ्यावे >

उपपत्रक	अवकाश	सुलभक-अविद्यमान अंतरिक्ष	वैश्विक संज्ञित	विज्ञान प्रकार
		<p>पुत्र या प्रारंभिकी वर्ग बदलू अभावत</p> <ul style="list-style-type: none"> • पूर जस व पुत्र नुकरत लक्षणवती संश्लो कष्यो योवो कष्यो बदलू करतात. • पूर जो टाळ्या वेगि अणि पुत्र न करी सुश्रित एहो उच्यते धूमिना अपरिभक्त करोत. 		
अविद्यमान अनुप्रा	<ul style="list-style-type: none"> • अविद्यमान/अनुप्रा करते, परिणाम व उपकरण 	<ul style="list-style-type: none"> • अविद्यमान कष्यो ते कष्यो करी करती व परिणाम अविद्यमान बदलू अभावत. • अनुप्रा करी करी लक्षणवती उपकरण सुश्रित. • पुत्रवती किंवा पुत्र केही विवेक जस जस, नो पुत्र संश्लो कष्यो योवो कष्यो उपकरण अविद्यमान वर्ग करी न करी विज्ञित. • पूर अभावत किंवा पुत्र जोवो परिणाम सुश्रित ही विद्यमान नो करती कोवता विज्ञा करत ? सुध्या : परिणामो लो करी करत. 	अविद्यमान अनुप्रा- हीन कष्यो	

११. बस्तीवादळ, वादळीचारा, गाचपीट

प्रस्तावना :

बस्तीवादळ, वादळी चारा आणि गाचपीट या नैसर्गिक आपत्तीं यांनी पालवी जीवनशैली गांभी धोक टाक आहेत. बस्तीवादळामुळे वाघाचा वेग प्रबळ वाढतो, जात्रुने धरो, झडे, सिनेने डांब पाडून मोठे नुकसान होते. वादळीचारांमुळे अनेकदा इमारती, वहने आणि वेले केवही प्रभावित होतात. वादळी ही अनासक्त वेगळी हलक्यासक्त आपत्ती आहे ती विकाराची अत्यंत घसरक असते. वेतक-वागा येत्या आर्थिक नुकसानाच समना करावा लागतो. वरील आपत्तींमुळे जनजीवन विस्कळीत होते. डोंगरपुस्तकामुळे अडथळा येतो आणि वहतूक व्यवसाय ठप्प होते. अशा प्रकारच्या नैसर्गिक संकटांचा खालिल आणि उपयुक्त उपचारांचा यत्न अत्यंत नाचवे आहे. साक्षर, प्रशासक, स्थानिका संस्था आणि शास्त्रीकांड्या यांच्याद्वारे अत्यंत व्यवस्थापनाची योग्य योजना तय्यार व संकटांना तयारी करणे स्वयं आहे. यामुळे नुकसान कमी करता येते व लोकाला सुरक्षिततेची हमी मिळते.

वरील घटकातील अत्यंत निष्पत्तीनुसार वैश्विक साहित्य, नटकार्य, भूमिकाविषय यद्दारा विविध अत्यंत अनुभवांची संग्रह यद्दुक्त आंतरविषयद्वारा प्रशिक्षणाध्ययका संकल्पना व लक्ष्ये कुलपतेने पोहोचविण्यासाठी हा घटकाला उद्भुक्त ठरेल.

अध्ययन निष्पत्ती :

प्रशिक्षणार्थी...

- १) बस्तीवादळाचे प्रकार समजावू.
- २) बस्तीवादळाचा मुळाव्यातरी व हिलेती समजावू.
- ३) आसपास वाढलेल्या बस्तीवादळाच्या उपयुक्तरी वनां काली, यत्ने ठरवत समजावू.
- ४) बस्तीवादळाने होणारा नुकसानाबद्दल जनजयती समजावू.

उपयुक्त	अवयव	सुलभक-प्रशिक्षणार्थी शैलिका	वैश्विक साहित्य	वित्तसक अस
बस्तीवादळ	<ul style="list-style-type: none"> • बस्तीवादळाची कारणे. • बस्तीवादळाचे प्रकार. • बस्तीवादळाच्या वाढलेल्या उपयुक्तरी वनां. 	<ul style="list-style-type: none"> • सुलभक बस्तीवादळाची मूळ लक्षण, प्रकार व विविध असतरी वाढलेली व्यवस्थितरीकरिता देतात व वनां वाढतूक अडथळा. 	वि. नु. व्यवस्थितरीकरिता. नसत	<ol style="list-style-type: none"> १) बस्तीवादळाची वनां वनां ठरवले जातत लक्षितूक वनां का ? २) बस्तीवादळाची पूर्वसूचना

उपसदस्य	अवधि	सुलभक-अधिष्ठात्री अंतरिक्ष	वैधानिक समिति	विज्ञानसक उपस
	<ul style="list-style-type: none"> बहुविषयकार्यालयी व बहुविषयकार्यालयी व्यवस्थापनी कार्यकारी 	<ul style="list-style-type: none"> विज्ञान क्षेत्री संकल्पना, परिचालन व अद्यतनता बहुविषयकार्यालयी कार्यकारी कार्यकारी बहुविषयकार्यालयी सुविधा व सुकहायणी व विविध प्रकल्पना कार्यकारी कार्यकारी बहुविषयकार्यालयी वैधानिक प्रविष्टि/प्रकल्पना कार्यकारी कार्यकारी बहुविषयकार्यालयी अद्यतनता कार्यकारी कार्यकारी 		<ul style="list-style-type: none"> संशोधन/उद्योग कार्यकारी कार्यकारी बहुविषयकार्यालयी कार्यकारी कार्यकारी
कर्मचारी	<ul style="list-style-type: none"> कर्मचारी कार्यकारी कर्मचारी कार्यकारी कार्यकारी 	<ul style="list-style-type: none"> कर्मचारी कार्यकारी कार्यकारी कर्मचारी कार्यकारी कार्यकारी 	वैधानिक - कार्यालय	
सदस्य	<ul style="list-style-type: none"> सदस्य कार्यकारी कार्यकारी 	<ul style="list-style-type: none"> सदस्य कार्यकारी कार्यकारी सदस्य कार्यकारी कार्यकारी 		

उपपत्रक	वर्ष	सुलभक-अ विद्यार्थी अंतरिक्ष	वैश्विक संज्ञित	विज्ञान प्रश्न
		<ul style="list-style-type: none"> • बाइपेट्रॉनिकली वर्ज काल, लघु व प्रकाश काल काल व अंतरिक्ष वर्ज करतात. • बाइपेट्रॉनिकली वर्ज काल, लघु व प्रकाश काल काल व अंतरिक्ष वर्ज करतात. <p>सूचना : सर्वोत्तम व सर्वोत्तम वर्जित.</p>		

१२. आंग लानाणी, वगवा

अवधाना :

सुनहम्यनिक रस्ताकील (इयत्ता रस्ताी ते जायती) विद्यार्थी जहा अधिक सनत आणि विचारशील बनणे अवहित आहे. या कास ते केवळ महिती स्वीकारत नाहीत, तर त्या महितीमार्गत कासने आणि पवित्रम समजून घेऊन प्रचल कासत, त्यामुळे जसली अवस्थातून, शिरोभत: जस लसणे आणि वगवा बासतळा गपी। शिष्यांची शिकवण देणारा शिषकांची केवळ शिष्यांवेतजी वैकलिक आणि सामाजिक दृष्टिकोन वापसणे महत्वासे आहे.

हा घटकसव खास शिषकांसाठी सगत कासतत जाल आहे. जेणेकरुन ते विद्यार्थ्यांना या शिषकांवे सखीत ज्ञान देऊ शकतील.

या वगशील विद्यार्थ्यांमध्ये सामाजिक जाणीव बाढतेली जसणे, त्यामुळे त्यांना केवळ जसली सुसहितनेशका ससुटासाचा आणि कासिलसाचा संरक्षणसे महत्त्व समजवून संसणे महत्वासे आहे. या घटकासंबाळा ससुतीसे सुधी शिष्यांमध्ये केवळ जसली अवस्थापनाची महितीसे नव्हे, तर सखसदार आणि जासकक गतीक महत्त्व घडवू शकता.

अवधान निधली :

प्रशिक्षणार्थी..

- १) जाणीवी कासने, जस निमेष होयसजी प्रशिक्षण समजवून सांसतत.
- २) जाणीवातून संरक्षणासाठी लागताच्या उपसधयेतना सांसतत.
- ३) सनासशील शिषिष घटकांसकडून जस शिरोभगत जहातयावे प्रचल समजवून सांसतत.

उपघटक	अवकाश	सुलभास-प्रशिक्षणार्थी अवलक्षण	वैशेषिक बाधिल	सिल सलक प्रस
जस लसणे, कास	<ul style="list-style-type: none"> • जाणीवे शिष्यास : जस कास लसणे ? प्रचलशील पठार्थ, उकला आणि, असिहिलयन जस जाणीवा शिषिरोसल सांसद जाणीवे शिषिष प्रकास (उद, लसवू, संड सिल 	<ul style="list-style-type: none"> • जाणीवी अवकस कास देवील. • जाणीवे शिषिष प्रकास असि जस शिष्यांसाळा घट्याची उपसलसवूजे/ जसतून सखत कासतील. • जस सखसवस जस शिष्यांल सना सलल लस सुशील कास 	शिषु, शिष्यांल, असिहिलयल इ.	<ol style="list-style-type: none"> १) जस लसण्याची कासणे कासणे ? २) जस लसल्या कास कासणे/कास नासे ?

१३. रस्ता व इतर अपघात, प्रथमोपचार CPR आणीबाणी प्रतिसाद

प्रस्तावना :

सुसज्जित खाताखिल (इमला सहवी ते जठवी) विद्यार्थी हे अधिक स्वतंत्र आणि स्वायत्त बनणे अपेक्षित आहेत. ते अनेकदा घराबाहेर एकटे प्रवास करतात, खेळात घेणे घेततात आणि अनेक सामाजिक परिस्थितींना सामना करतात. साधुने, हा स्वतंत्रता प्रदान करणे आणि प्रथमोपचाराची टोका महिती देणे अत्यंत महत्त्वाचे आहे. हे शिक्षण खात्या केंद्रक स्वतःच नव्हे, तर इतरांचे प्रत्येक वाक्यकारणही सक्षम बनवते.

हा घटकाना मुख्य उद्देश शिक्षकांना विद्यार्थ्यांना केवळ उपवास टाळण्याचे नियम व महितीऐवजी, आरूढकाळीन परिस्थितीत शांतता आणि प्रयाचीने कसे काय करावे? उपायही तयार करणे आहे. प्रथमोपचार केवळ वैद्यकीय महितीच पर न देता, प्राथमिक आणि कुसरीत जगाजगत महत्त्व दिले आहे.

हा घटकाना खालील मुद्दांचा लक्षात घेता सखोल अध्याय केला जाईल :

• उपवास आणि प्रतिबंध :

एखादा कुसरीतच्या निवचने सखोल ज्ञान आणि प्रिय उपचारांची काळां व ते टाळण्याचे वैद्यकीय उपचार.

• प्रथमोपचार :

सामान्य जखमा वार प्रथमिक उपचार कसे करावे, वाने खेपे आणि लक्षात ठेवणे.

• सीपीआर (CPR) :

या लक्षात विद्यार्थ्यांना केवळ खालीलच इतर देण्याची प्रक्रिया विचाराणे अपेक्षित आहे. वायुचे वेगवेगळे उपचारांचा जीव वाचवता येतो. विद्यार्थ्यांना सीपीआरचे महत्त्व आणि ते केवळ व करणे करावे, वाने प्राथमिक शिक्षण दिले जाईल.

• आणीबाणी प्रतिसाद :

आरूढकाळीन परिस्थितीत लक्षात घेता विद्यार्थ्यांसाठी योग्य क्रमबद्धता तसेच साधने, महत्त्व कक्षात जाणवणे महिती कधी द्यावी, वाने वास्तुच केले जाईल.

अपघात नियमाली :

प्रशिक्षणार्थी,

- 1) प्रमुख बहन्क नियम सांगताना.
- 2) रस्ते कुसरीतच्या तंत्रज्ञानाची भूमिका सांगताना.
- 3) उपवास झालेला प्रथमिक उपचार देण्याची सांगताना.

**१४. वातावरणीय बदल : मानवी आरोग्य, प्रदूषण भीतलहरी,
उष्णतेची लाट, धुळे, घुरळे, दुष्काळ**

प्रस्तावना :

पूज्यशास्त्रिक स्नाकीज (इम्ला र्हामी ते आहवी) विद्यार्थ्यांमध्ये अधिक गज्ज, विचाराहीन आणि वैज्ञानिक दृष्टिकोन विकसित करणे अपेक्षित असते. त्यामुळे 'वातावरणीय बदल' हा विषयाची महिला देतना केवळ सोप्या निवर्णकां पर न देता, सामाजीक वैज्ञानिक काले, जवळिक परिणाम स्वरुपात सांगणे आवश्यक आहे. या वयात विद्यार्थ्यांना या विषयाची म्हातोल आणि वास्तुस्थित महिला देतना, त्यांचा स्नापयेव आणव सोप्यासाहजी लक्षण काले हा घटकसंवासा उद्देक आहे.

हा उपेक्षित घटकसंवा विक्षक विद्यार्थ्यांना या विषयाची महिला अधिक उपचारीक देण्यासाहजी तया वेला आहे. याम्णे केवळ लेदुपेक्षिक महिला पर न देता, प्रत्यक्षिक आणि वृत्तीगीत अध्यासात म्हातोल दिले आहे.

या घटकसंवामध्ये खालील घटकसंवा अधिक लयाहीलया महिला दिली जाईल :

- वातावरणीय बदल :
इयमान बदलाची वैज्ञानिक काले, मलाची विकास कारकसंमुळे होणारे बदल आणि त्यांचे जमनिक लयाचारीक परिणाम.
- प्रदूषण आणि मानवी आरोग्य :
विशिय जवलाया प्रदूषणसंमुळे मलाची आरोग्यकार आणि लयाचाराकार होणारे नवीन लीक्षण.
- नैसर्गिक इयसाती :
उष्णतेची लाट, भीतलहरी, दुष्काळ, अग्निशुटी आचाराकारा घटनेसमजी काले आणि खाजापासून वचम कलयासाहजीचे लयाहीलिक लयाव.
- धुळे आणि घुरळे :
धुळे आणि घुरळे म्हातोल वैज्ञानिक फलक, सांची विविती आणि मलाची आरोग्यकार होणारे दुष्परिणाम.

जवळिक निघाती :

परिषुवासाही...

- १) लयासल बदलसंमुळे पू, दुष्काळ, वरुळे म्हातोलया आचारी म्हाची लीकता कळी वळते ते सांगतात.
- २) आचारी लयाचारासाया विशिय टण्याची महिला सांगतात.
- ३) आचाराकारीक परिषुवतीसाहजी वैज्ञानिक आणि जेदुपेक्षिक जेजवा तयाव कलयात.
- ४) लीक्षण लयावा आचारी लयाचारासाहजी लयावेन सांगतात.

१३. भूकंप आणि त्सुनामी, ज्वालामुखी, समुद्राचे उथार

प्रस्तावना :

भूकंप ही एक नैसर्गिक आपत्ती आहे, जी कधीही येऊ शकते. या घटकसंज्ञाना उद्देश इतरत यहाही ते अस्वीत विकसनाचा विद्यार्थ्यांना भूकंपाची पुनर्भूत माहिती, कारणे, पूर्वसंज्ञा आणि भूकंपाचा वेळी धारणारी काळाची सोप्या पद्धतीने शिकवणे असेलित आहे. यामध्ये शिक्षकांसाठी मार्गदर्शक सूचना, उपकरणे आणि विद्यार्थ्यांसाठी व्यावहारिक जाणता लक्षविष्ट आहेत. या घटकसंज्ञाचा माध्यमसु विद्यार्थी भूकंपाचा वेळी धर, लक्षे, साक्षा असा विविध शिक्षणी सुचित राहतावी असावे शिकवतील, यथार्थ वास्तुवात लक्षण होतील. सदा अभिरुच्य प्रारंभिक कार्ये करात जाताना विद्यार्थ्यांना योध मार्गदर्शन कार्या तसेच व्यापिक सहाय्य संस्थातून आपली व्यवस्थापन विभागाची सदा पोषणत राशी.

जाणवत निघाली :

प्रतिश्चाराती..

- १) भूकंपाचा वेळी स्वतःची काळाची काशी काशी ते संश्लसत.
- २) भूकंपाचा वेळी जाताना कुटुंबाला कार्ये सुचित ठेवू शकणे ते संश्लसत.
- ३) कुटुंबासाठी भूकंप जाणवतानात रोसना लागू कातसत.
- ४) भूकंप जाणवतानात संपर्क राशी तयार कातसत.
- ५) विविध परिस्थितीमध्ये (घर, शाळा, रस्त्या) योध सुरक्षा कृती लागू कातसत.

उपयुक्त	आशय	सुत्रभूत-प्रतिश्चाराती अंशक्रिया	नैसर्गिक संज्ञित	सिमासंज्ञक प्रस
भूकंप	<ul style="list-style-type: none"> • भूकंपाचा वेळी वैयक्तिक, कुटुंबाची तसेच व्यापिक घटकांच्या सुचित-तंत्रा सदात पाहिले • भूकंप जाणवतानात संश्लसती पाहिली व संपर्क राशी. • भूकंपराहत्यान विविध परिस्थितीत (घर, शाळा, रस्त्या) कातसतावा कृतीची पाहिली. 	<ul style="list-style-type: none"> • कटारकरणाच्या सहाय्याने भूकंपराहत्यावेळी तसेच वैयक्तिक, कुटुंबाची तसेच व्यापिक घटकांच्या सुचिततंत्रास पाहिलीचे कटारकरणा कातसत ठेवे. • भूकंपराहत्यान तसेच भूकंपनंतर काती कातसतात भूकंप जाणवतानात संश्लसती पाहिली व संपर्क राशी पाहिली तंत्रातून सहाय्याचा तंत्राच्याने ठेवे. 	<p>पाहिली संश्लसत संपर्क</p> <p>https://t.me/teachmean https://www.instagram.com/teachmean/ 21 Jun 2022 19:54:22 (GMT+05:30)</p> <p>https://www.youtube.com/channel/UCm9aGmU4k7Dz9a9p9a9a 21 Jun 2022 19:54:22 (GMT+05:30)</p>	<p>१) भूकंपाचा वेळी स्वतःची व कुटुंबाची काशी सुरक्षा कातसत ? तंत्रा कातसत.</p>

* आशेसहाय्य सुत्रे आणि (सुत्राची, साकसुत्री, सुत्राचे आशय व उपयुक्ततात कार्ये, सुत्रे, सहाय्ये कातसत राशी.

१६. दुग्ध आणि दुग्धजन्य परिस्थिती, रासायनिक आणि शारीरिक व जैविक आपत्ती

उद्देश्येना :

दुग्ध ही प्रथमी इतिहासना एक अनेकदायक आणि विनमरुणी रोप आहे. ही केवळ दोन राष्ट्रधून किंवा गटधून इतर लोकांनी जडाई नसते, तर ती प्रथमी जैवनाची, संस्कृतीची आणि धर्मनाची उदय इती असते. जेव्हा विविध रट, संपुद्रा किंवा केवळ इतिहास, विनमरुणा किंवा इतर, त्याची इती विनमरुणा जेते की, ते समोधावार्ते किंवा वाटाघाटीने प्रथम सोडू शकत नाहीत तेव्हा दुग्धाची इती पडते. विनमरुणा व संस्कृतीच्या प्रगतीमुळे दुग्धाची कायती वाडली असून दुग्ध केवळ संपुद्रासुद्धा नसत नाही तर एखादा अंतराष्ट्रीय पराधीन (याचे परिणाम दिसून येतात) दुर्लोकडे दुग्धना मरुणाचे एक अंतराष्ट्रीय आंतराष्ट्रीय काय, कायदे व वैश्विकमुळे वाढुळे दुग्धना कही संपुद्रासुद्धा वाटल्या गेला आहेत. म्हणून इतिहासत दुग्ध हा एक महत्त्वाचा आणि दुर्लोकडे उदयत राहिल आहे.

दुग्धाच्या आरती व्यवस्थापनाच्या महत्त्वातून आफतीवर्तना ताराठीची मरु, जन्म व प्रगतीसुद्धा, सुस्थित उदयत व्यवस्था, वैश्विकीय सेवा, पुनर्वसन, नमनिक साहाय्य व रोजीकायीय पुनर्बांधणी या रोपटीचे विनमरुणा व उदयतनमरुणी वेती जाते. त्यामुळे दुग्धामुळे विनमरुणा शास्त्रेच्या आरतीवर्तना परिस्थितीत संस्कृतीचे जैविक सुस्थित कायकाय मरुत मिळते.

उद्देश्येना निष्पत्ती :

प्रतिष्ठापार्ति..

- १) दुग्धाची कायते व परिणाम संस्कृतीत.
- २) दुग्ध होणे वडे सुस्थित व्यवस्थापना संस्कृतीत.

उपपदक	अर्थ	दुग्धजन्य-उत्पत्तीसाठी आवश्यक	वैश्विक साहित्य	विनमरुणा उदय
दुग्ध	<ul style="list-style-type: none"> • दुग्धाची कायते व परिणाम संस्कृती. • दुग्ध होणे वडे सुस्थित व्यवस्थापना सुस्थिती. 	<ul style="list-style-type: none"> • दुग्ध ही कायते, परिणाम व व्यवस्थापना. 	<ul style="list-style-type: none"> 1) विनमरुणा, दुग्धजन्य उदय, उदयतनमरुणा, उदयतनमरुणा, उदयतनमरुणा, उदयतनमरुणा. 	<ul style="list-style-type: none"> 1) विनमरुणा, दुग्धजन्य कायते, परिणाम व व्यवस्थापना, उदयतनमरुणा, उदयतनमरुणा, उदयतनमरुणा.

५७. वैनरावेगरी, धाढेतील आपत्ती, दंगली

प्रस्तावना :

वैनरावेगरी ही एक मानवनिर्मित आपत्ती आहे. वेडा एवढे डोक्याची मोठी गर्दी होते. लोक एकत्र पुढे जायला लागतात. तेव्हा धाढ्याक जमी डोक्याडोकली सुरु होते. जसा वेडी लोक एकमेकांक पडतात. पणमुळे जनेकांभा मधील दुखापती होताना आणि वीविल्लणी होऊ लागते. जसा वेडावे, तेव्हाधाढ्याक, क्रीडा लयावे, हम्मेलिस मोठे कार्यक्रम जसा घेवणारी ही दुर्घटना होण्याची शक्यता असते. वैनरावेगरी टाळण्यासाठी विलत पाळणे, रात्रि रातणे, रोधक टाळणे आणि तांम पाळणे खूप महत्त्वाचे आहे. जेव्हा वेडी वेग लागू वेले ता ही आपत्ती टाळता येऊ शकते.

संपन्न निष्पत्ती :

प्रतिपादनाई..

१) वैनरावेगरी होऊ नये व पाळणी उपायवेगळा सुचवतात.

उपपदक	जसक	कुलपक-इतिहासाची लांलाकिया	वैध शिक साहित्य	विलत लक प्रस
वेगवेगरी	• वैनरावेगरी होऊ नये म्हणून उपायवेगळा.	• वेगवेगरी होऊ नये इत्यादीला उपायवेगळावर इवई करविल.	विड, विडविली, रवईत लवईम इत्यादी.	१) वेगवेगरी होऊ नये उपायवेगळा करविल वेडल ?

• उपायवेगळामने जसली, दंगली वा उपायवेगळाक सावेत यवई, कुनी, प्रवशिके वेगळा इत्यादी.

१८. पार्श्वीय व वन्यजीव प्राण्यांची हल्ले

प्रस्तावना :

वैश्विक आरक्षणासाठी अतिशय महत्त्वाचे असणारे पार्श्वीय व वन्यजीव प्राण्यांचे हल्ले ही आपली आहे. नेहमी काही वर्षांपासून वन्यजीव प्राण्यांच्या हल्ल्यासंदर्भात अनेक घटना घडतल्या दिसत आहेत. वन्यजीव अधिवासवांछी वनजांचा हल्ल्यांचे सुरु झाल्यामुळे हे हल्ले वाढलेले आहेत. कुत्रा, माकड, शिंका इत्यादी प्राण्यांच्या हल्ल्यामुळे अनेक ठोकली मनुष्यसुखी पडलेल्या घटना दिसून येते. पार्श्वीय प्राणी आणि वन्यजीव प्राणी यांच्या हल्ल्यांसाठी काळजीवांझी, त्यामुळे होणारे वीरगम व त्यासंबंधीचा वास्तविक माहिती त्यांच्यापासून जाणवत नाही कारणे खूप महत्त्वाचे आहे. त्या दृष्टीने आपली संदर्भात जाणवताच विशेष काळ्यासाठी वेळे प्रयत्न केलेले आहे.

उपयुक्त निष्पत्ती :

प्रतिश्वाधी...

- 1) पार्श्वीय व वन्यजीव प्राण्यांचे हल्ले वाढण्यासुरा देणाऱ्या आपलीही मुककला काळा काळा? या संदर्भात पाहिली जाऊन.

उपयुक्त	कारण	सुरक्षित-उत्प्रेषणशी अंतर्भाव	वैश्विक साहित्य	विश्लेषक क्रम
पार्श्वीय, वन्य प्राण्यांची हल्ले	<ul style="list-style-type: none"> • पार्श्वीय प्राण्यांची हल्ल्या हल्ला उत्प्रेषणशी अंतर्भाव उत्प्रेषणशी अंतर्भाव वैश्विक अंतर्भाव वैश्विक अंतर्भाव • पार्श्वीय प्राण्यांच्या हल्ल्यामुळे अंतर्भाव अंतर्भाव अंतर्भाव अंतर्भाव अंतर्भाव 	<ul style="list-style-type: none"> • पार्श्वीय व वन्यजीव प्राण्यांचे अंतर्भाव अंतर्भाव • अंतर्भाव अंतर्भाव अंतर्भाव अंतर्भाव • पार्श्वीय व वन्यजीव प्राण्यांच्या हल्ल्यामुळे अंतर्भाव अंतर्भाव 	अंतर्भाव- पार्श्वीय अंतर्भाव, अंतर्भाव अंतर्भाव अंतर्भाव अंतर्भाव अंतर्भाव अंतर्भाव	1) उपयुक्त पार्श्वीय व वन्यजीव प्राण्यांच्या अंतर्भाव अंतर्भाव अंतर्भाव अंतर्भाव अंतर्भाव अंतर्भाव

माध्यमिक स्तर

१. आपत्तीपूर्व तयारी

प्रस्तावना

शालेय जमीन सैद्धांतिक रसायन धोखाघाती वेध देण्याची कृती, धोखाघात होण्याचा प्रकार ही एक महत्वाची पद्धत आहे. ती हान्येच्या परिणामात जाणवून जाऊन असलेल्या जमिनीत संभाव्य धोखाघाती जैविक पदार्थासाठी वापरली जाते. या सक्षिप पद्धतीत हान्या जाणवू लागल्यावर तयारी, टाकणे, फोडणे, हान्या उपचाराने तयारी जमीन विद्येच्यासाठी हान्यांमध्ये धोखाघात होणे घडून येऊन उपचारपूर्व तयारी करते. आपल्या कामा व परिणामात धोखाघात वेध देण्याचा आंगातून घेतल्याने टाकणे, संवर्धनाने, जमिनीतून हान्या धोके घाती नटमिठात विभागीय कृती पुढील संभाव्य आपत्ती टाकण्यासाठी वा कृती उपयुक्त आहेत. आपल्या हान्या जमीन परिणामात धोके लक्षात घेऊन शालेय उपचारांच्या कल्पनाची कृती विद्येच्यासाठी विकसित करावी हा प्रतिक्रियाणा मुख्य हेतू आहे.

उपयुक्त विषय

प्रतिक्रियाणा...

- १) धोके कोणते पाहिले जातील संशोधन.
- २) 'धोका होय' उपचाराने घडून जातील संशोधन.
- ३) आपत्तीपूर्व तयारी संभाव्य धोके जैविक उपचाराने घडून येऊन.
- ४) संवर्धनाने व जमिनीतून हान्या धोका घाती विभागीय करण.

उपयुक्त	आयुष्य	मुलभूत-प्रतिक्रियाणा अंतरक्रिया	सैद्धांतिक-विक्रियाणा	विद्येच्यासाठी उपयुक्त
शालेय व सैद्धांतिक उपचारांच्या धोका घाती उपचाराने	<ul style="list-style-type: none"> १) धोका घाती उपचाराने २) 'धोका होय' उपचाराने घडून येऊन ३) धोका घाती उपचाराने 	<ul style="list-style-type: none"> १) 'धोका' हा उपचाराने घडून येऊन २) धोका घाती उपचाराने घडून येऊन (परिणाम २ घडून) ३) धोका घाती उपचाराने घडून येऊन 	<ul style="list-style-type: none"> १) धोका घाती उपचाराने घडून येऊन २) धोका घाती उपचाराने घडून येऊन ३) धोका घाती उपचाराने घडून येऊन 	<ul style="list-style-type: none"> १) धोका घाती उपचाराने घडून येऊन २) धोका घाती उपचाराने घडून येऊन ३) धोका घाती उपचाराने घडून येऊन

३. आपत्ती व्यवस्थापन समूही बांधणी व उन्मुखीकरण

प्रस्तावना :

आपत्ती व्यवस्थापन स्टावी स्वरुपात वळणे, आपत्तीपूर्व, आपत्तीदरम्यान व आपत्तीनंतर विविध टप्प्यांवर काम व्हावे लागते. आपत्ती विविध कृतिदले काम करीत असत. कार्यक्षेत्रानुसार कृतिदलाची निमित्ती करण्यासंदर्भात राष्ट्रीय व राज्य आपत्ती व्यवस्थापन शिबिरावली तयार केलेली असून त्या शिबिरावलीनुसार कृतिदले काम करीत असतात. कार्यक्षेत्रानुसार विविध टप्प्यात कोसळणाऱ्या बांधकामात काम करणे काय ? पावे विद्युत्प्रवाहातून त्रुटि मिळते असून बांधकामात बांधकामात आपत्ती व्यवस्थापन समिती अंतर्गत विविध टप्प्यात कोसळणे निमित्ती करण्यात येतो. बांधकामात आपत्तीक कार्यक्षेत्री कसा उद्भवतो करावा ? या संदर्भात प्रश्न मार्गदर्शन करण्याचा प्रयत्न केला आहे. त्या अनुषंगाने आपत्ती बांधकामात आपत्ती व्यवस्थापन समिती बांधकामाची त्रुटि त्रुटि बांधकामाची कृतिदलाची कार्यक्षेत्री करण्यात येते आहे.

आपत्ती निवारणे :

प्रतिपक्षार्थी..

- १) आपत्तीक कार्यक्षेत्रातून वहाती सांभाळणे.
- २) आपत्ती व्यवस्थापन समितीच्या अंतर्गत असलेले विविध कृतिदले/टप्प्यात कोसळणे पावे सांभाळणे.
- ३) कार्यक्षेत्रानुसार कृतिदलाची स्थापना प्रक्रिया आणि कार्यक्षेत्री बांधकामाची वहाती सांभाळणे.
- ४) विविध कृतिदलाची भूमिका आणि कार्यक्षेत्री या संदर्भात वहाती सांभाळणे.

टप्प्यात	कार्यक्षेत्र	सुरक्षित-प्रतिपक्षार्थी अंतर्गत	वैयक्तिक सविद्य	चिन्तन टप्प्यात
आपत्ती व्यवस्थापन समिती उन्मुखीकरण	<ul style="list-style-type: none"> • कार्यक्षेत्री, शिबिर व काम कार्य, शिबिर प्रयत्न देणे, प्रयत्नपूर्वी व प्रयत्न पूर्वी सुविधात व शिबिरात या संदर्भात वहाती करणे देणे. • आपत्ती व्यवस्थापन समिती अंतर्गत विविध 	<ul style="list-style-type: none"> • आपत्तीपूर्व व आपत्तीदरम्यान आणि आपत्तीनंतर कामात कार्यक्षेत्री विविध कामाची पावे उद्भवतात तयार कार्यक्षेत्री कृती. • शिबिर कृतीनुसार आपत्तीपूर्व, आपत्ती दरम्यान आणि आपत्तीनंतर कामाची विविध 	शिबिरातून, त्रुटि, व्यक्तिगतरीत्या	<ol style="list-style-type: none"> १) आपत्ती व्यवस्थापन समितीच्या कार्यक्षेत्री कार्यक्षेत्री तयार करणे. २) आपत्ती व्यवस्थापन समितीच्या कार्यक्षेत्री व वहातीतून शिबिरातून वहाती करणे उद्भवतो वहाती

उपसदस्य	अवधि	सुलभक-अधिष्ठात्री अंतरिक्ष	वैयक्तिक संज्ञिका	वित्त सचिव प्रभ
	<p>कुटिल/उच्च गोर्ड/प्राथमिकी सदस्यता अक्षिण अथि कार्यप्रदर्शन सफरप्रद देगे.</p> <ul style="list-style-type: none"> • टम्पनपुर अथलीपूर्व व अथली टम्पन अथि अथलीनंतर सदस्यता समुहक/कार्यक गर्ने पहिने लेगे. • सशैव अवस्थापन समिती अर्थात सहायन कलाकार अथैत्य कार्यक्रमितक कुटिलदेव वी भूमिका अथि जवकता (अथलीपूर्व, अथलीटम्पन अथि अथलीनंतर सफरप्रद देगे. 	<ul style="list-style-type: none"> • वरील टम्पनपुर कार्यक व त्गोरी सने उप, अवस्थापन निर्माण सुचना अथि पहिने प्रस्ताव सट, शैव अथि समय पत्रक, अथिप्रमाण सट • टम्पनपुर गर्ने विद्य अक्षिण प्रत्यक्षिक व कवच सहितकारीत पहिनेसट क्र. २४९ अथलीनंतर सट समय कारगे. • टम्पनपुर विद्यक कलाकार अथैत्य कुटिलदेवदेवी अवस्थापन, सुचना अथि पहिने, प्रस्ता सट गार्ने अथलीपूर्व, अथलीटम्पन अथि अथलीनंतर भूमिका अथि जवकत व स सदस्यता सटसुचार विषयको कला सदस्यता • प्रत्यक्ष अथलीनंतर टम्पन सेश्व अवस्थाप शैव अथि सजव प्रस्तापन कार्य सशैव प्रस्तापन सदस्यता 		<p>सुचना पहिनेकारी निर्वाहक अवस्थाप ले सने.</p>

५. आपत्ती पश्चात ताणतकासाठी व्यवस्थापन

उपचारना ।

आपत्ती वेळी व्यवस्थापन पोलिसीत सर्व दृष्टीने पूर्व पद्यत येणे, टॅन्ट्रिन चीज व्यवहारासाठी पुन्हा तगा होणाऱ्या गोष्टी आपत्तीनंतरच्या परिणामकारक व्यवस्थापनासाठी जलत घटल्याने आहे. आपत्तीनंतरचा योग वेळी मनसिक जव्हा देणे, लकावाळणे लवेदनाख्या निवहा करणे, कळवणे वेगवेगळ्या व्यक्तींना प्रशिक्षण देणे, या जव्हा कृतीकडून टॅन्ट्रिन होणाऱ्या मनसिक दुष्परिणाम कमी करत लवतो. लकावाळी व्यक्तींचा पावना खमून खाता पावनासकट्ट्या खववणासाठी जव्हाक ते लघुदेखन करणे, मनसिक प्रयोगेनार देणे, लकावाळणी कळवणे घेणे, कळवणे वेगवेगळ्या पाठमिक बुद्धिजनेने प्रशिक्षण देणे हा सुळा उद्देश आपत्तीनंतर व्यवस्थापन कृतींचा आहे.

उपचार निपाती ।

प्रशिक्षणार्थी...

- 1) आपत्तीनंतर उद्भवणाऱ्या मनसिक लकाव व पाठमिक स्थिती वाढवून मसिती खंगतत.
- 2) लकाव ओळखण्याची लक्षणे खंगतत.
- 3) लकाव खमी कळवणे प्राथमिक जगाणीने जेवळखववणी करतत.
- 4) मनसिक जव्हाक घटवणेसाठी मदत करतत.
- 5) लघुजव्हाक व लकावणी वाज व मळल खववणा लकाव खंगतत.

उपचार	जव्हाक	बुजवक-प्रशिक्षणार्थी जव्हाक	ईशमिक वाव्विल	विनाजक जव्हाक
आपत्ती- लकाव लकावणासाठी व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> • आपत्तीनंतर पाठमिक परिणाम • लकावणी जव्हाक : कर्तविक, व मनसिक, पाठमिक व लघुजव्हाक • मनसिक लकावणे 	<ul style="list-style-type: none"> • खवववविक / टॅन्ट्रिन खववत । कर्तविक खवववववणी वंजवक करव. • 'खवव-विनाज-कृती कर' पदुळ : प्रशिक्षण वेगवेगळ्या विनाजव्वक कृती. 	पितवजके, लक्षणे, व्यवस्थिकीकरण.	<ol style="list-style-type: none"> 1) कृती लकावणासाठी कर्तविक जव्हाक ते लकाव. 2) पितवजके आपत्तीनंतर लघुजव्हाक व्यक्तीं व लकाव कृती दखल ?

उपप्लवक	आवयव	वृत्तभक्त-प्रतिष्ठानाधीन अंतराधिकार	शैक्षणिक साहित्य	विद्यमानक प्रश्न
	<p>उदाहरण : कोष, ज्ञान, अज्ञान और संवाद.</p> <ul style="list-style-type: none"> • पारंपरिक/आधुनिक आधुनिक परंपराओं परिचय. • वैश्वीकरण, सामाजिक व राजनीतिक परिवर्तन के माध्यम से अज्ञान को दूर करना। • अज्ञान को दूर करने के व्यवहारों का अर्थ। 	<ul style="list-style-type: none"> • 'पारंपरिक अर्थों' का अर्थ : अज्ञान को दूर करने का एक व्यवहार। • अज्ञान को दूर करने के व्यवहारों का अर्थ : अज्ञान को दूर करने के व्यवहारों का अर्थ। • अज्ञान को दूर करने के व्यवहारों का अर्थ : अज्ञान को दूर करने के व्यवहारों का अर्थ। 	<p>अज्ञान, अज्ञान, अज्ञान, अज्ञान,</p>	<p>१) अज्ञान को दूर करने के व्यवहारों का अर्थ : अज्ञान को दूर करने के व्यवहारों का अर्थ।</p> <p>२) अज्ञान को दूर करने के व्यवहारों का अर्थ : अज्ञान को दूर करने के व्यवहारों का अर्थ।</p>

६. कुपोषण

प्रस्तावना :

आमली दालचा आणि आरतीसरवात पोषण जाहता = निम्मो, जल्मी टंवाई, लव्ह फिवाडण पावतावा अपाड, कोल्मडलेली अरोष रोवा, लव्ह आणि बन्धिक अरोषाचे विविध डल, आमली दाल्याच्या काळजा बंधित साहेलण बालकांचा आणि वरोड महिलांचा कुपोषावा थोका आमलीदाल्याच आणि परवात कुपोषण आणि पूरकमी मांची लंडण मोडण प्रणालत जडळ्णे. वान्त सुरूधा काडी काळजाचुने विव्वाज्वाका वीज अहाराभावी कुपोषण झाल्यामुळे कार्मिक आणि मानसिकदृष्ट्या विपरीत परिणाम होतो. काचुळे विरोधी जीवन शक्ती आहारामात लव्हवेळे घाडल्याने लव्ह देणे महत्वाचे आहे. त्या अनुक्रमे ही कृती समविष्ट काळ्यात जालेली आहे.

अप्यज निचाली :

प्रतिशुभाही,,

- १) बालाच्या जातोषासाठी पोषक अहारा विधी महत्वाचा आहे हे सांगता.
- २) विविध अहारातील पोषक द्रव्य ओळखून लला अहारा घेण्याचा उपाय करतात.
- ३) आमलीदाल्यात होणाऱ्या विविध बंधित घटकांच्या कुपोषासात्बंधी जाणून वेळान उपाययोजना करतात.
- ४) आमलीदाल्याच आणि आरतीसरवात कळ्यात जातोषदाही अहाराकालत पाळल्याला निर्माण कलत प्रत्यक्ष कृती करतात.

उपयुक्त	अवस्थ	सुलभक-या विडभाही अवस्थिण	सैधुधिक सात्रिय	विजल लव्ह प्रल
कुपोषण	<ul style="list-style-type: none"> • सकेलपान अरौचासाठी पोषक अहाराची आसलकता. • पोषक अहारातील विविध बरकामे ओळख • कुपोषण कमी करपाकसाठी उपाय योजना • अरौकासाठी अहाराबध्दा. 	<ul style="list-style-type: none"> • बंधित अरौकासाठी पोषक अहाराच्या आसलकतांतरापरंत वन. • अहारा आणि पोषक द्रव्य खाणे वाढी सावर करपाची कृती व बर्ज. • कुपोषण कमी करपाकसाठी उपाय-योजना सात्रांतरापरंत वन. • कुपोषण आणि अरौकासात् अहाराचे महत्वाचे व आसलकतांतरापरंत वन. 	विविध अहारांचे मनुष्य असातेले मित.	<ol style="list-style-type: none"> १) कुपोषण सुट्ट अणि विरोधी अरौकासाठी अहाराचे महत्वाचे जाण. २) कुपोषण परिहार एखादी अवस्थी अत्यांत कुपोषण कमी करपाकसाठी उपाययोजना सुजव.

०. स्वच्छता (WASH - Water Sanitation and Hygiene)

प्रस्तावना :

आरोग्य ही मानवजातीच्या अस्तित्वाचा वायाव आहे. आरोग्य देणारी एक वैज्ञानिक, मूल्यवर्धित घटना असते. जेव्हा आरोग्यीकतेने पोषणपूर्व सुविधा कोसळते, आरोग्याचा समतोल उद्ध्वस्त होतो आणि शारीरिक, स्वच्छता व स्वच्छतेचा योग्य परिणाम होतो. आरोग्याचा समतोल दुर्बल पण, उच्चस्तरावर राहणे, अस्वच्छ पाण्याचा इतरांमुळे लोपोन्मुख रोगांच्या व वैश्वविस्तारीय पोषक घटने, त्यामुळे होणारा प्रभावही व्यापक व जलनशील असतो. आरोग्यात, आरोग्यात आणि आरोग्यात स्वच्छ पाणीपुरवठा, सुविधित स्वच्छता, वैज्ञानिक स्वच्छता आणि सामाजिक उत्तम वाचणे हेच प्रत्येक विचार करणारे समुदाय व देशातील प्रत्येक व्यक्ती सुनिश्चित करणे होय. स्वच्छतेचा योग्य वापरामुळे केवळ आरोग्याचा वृद्धी होऊ शकते. प्रत्येक व्यक्ती स्वच्छता करणे, विशेषतः महिलांमध्ये.

या प्रक्रियेमध्ये स्वच्छता प्रक्रियेमध्ये अस्वच्छतेच्या संदर्भातील योग्य, उच्चस्तरावर, स्थानिक पातळीवर कृती आणणे तसेच करणे, त्याच आरोग्यात व्यापकतेने सहभाग घ्यावा याची गरज महिती देणे आहे. स्वच्छता करणे उच्चस्तरावर स्वच्छता करणे, हातवस्त्र धुणे आणि स्थानिक नेटवर्क वाचणे करणे एक सुविधित आणि स्वच्छ परिस्थितीची वा संदर्भातील कृती प्रक्रिया करणे महत्त्वाचे आहे.

आयतन निश्चिती :

प्रक्रियावर्ती,

- १) आरोग्याचा योग्य स्वच्छता, पाणी, स्वच्छता आणि स्वच्छतेचे वृद्धी वाचणे.
- २) पाणी प्रदूषण व जलजन्म रोगांमुळे महिती देणे.
- ३) स्वच्छता करणे स्वच्छतेचे वाचणे करणे करणे याची आवश्यकता दर्शविते.
- ४) स्थानिक समतोल वाचणे सुविधित करणे देण्यात येऊन त्याच वाचणे.
- ५) वाचणे करणे हातवस्त्र धुणे आणि स्वच्छता करणे वाचणे देणे तसेच वाचणे.

उपपदक	अर्थ	सुलभ - अतिप्रगती अंशान्वित	वैज्ञानिक सुविधित	विज्ञान अंश
स्वच्छता	<ul style="list-style-type: none"> • स्वच्छता आणि स्वच्छता (स्वच्छ आणि सुविधित) • स्वच्छता (स्वच्छता वाचणे) आणि वैज्ञानिक स्वच्छता. 	<ul style="list-style-type: none"> • कृती - हात धुणे व वैज्ञानिक स्वच्छता • स्वच्छता आणि स्वच्छता • हात धुणे आणि स्वच्छता 	<ul style="list-style-type: none"> • वैज्ञानिक • वैज्ञानिक 	<ul style="list-style-type: none"> १) स्वच्छता आणि स्वच्छता • स्वच्छता आणि स्वच्छता

उपपन्थक	अवस्था	सुलभक-अविद्यमानाी अंतर्लिया	वीधनिक सन्धिया	विल्लसक प्रश्न
	<ul style="list-style-type: none"> अवधली व स्वच्छल (पु, नसीकयल, भूयल अल अवधलीयली कलकल वृषिल्ल) वी कलकलक अवध, सतर्लियल रीर, लकीये रीर, जलकल रीर (अधीक, कौलल, लकलरुदु, विल्ल इमेकल इकली) शल पुषलकी शीक पदुल अवध केड (अलकलपुली, वी कलकलकल, इ.) सुधिल वनी सलकलक (सकल पदु, इकल अवधली इुप, सतर्लियेनल इ.) अवधली पूरुलकली (अल, सुधिल कलकल कलक, सलक, अलुनलक, सकलकल सुधिल, वनलकली) अवधलीनलक अवध (सतुली सकलकल सुध, जलपुधुलीकल, कलक लकलकल, पनी लकलकली व विल्ल इ.) 	<ul style="list-style-type: none"> प्रलिलकलीयल कलकल कलक कलकल. स्वच्छलीयल कलकलकल लकल. अल विल्लियलक लकल / विल्लकल : (स्वच्छलीयल कलकल कलकल विल) स्वच्छल क किलकल प्रलकलकल कलकलकल. कलकली : सुधल सलकलील स्वच्छलीयल कलकल कल कलकलकल ? कलकल वनकिलल कलकलकल : लील व अलीकल कलकल कलक कलकल सुधुलीयली लकली. 	<ul style="list-style-type: none"> कलकल पलकलकल अधिलिल 	<ul style="list-style-type: none"> १) कलकलकलकल केडी लल पुषल कलकली अवली ? २) स्वच्छलकलकल अवधकलुडी कलकली शीक विलकल ललकलकल ? ३) अल सुधुली स्वच्छल कलकलीयल कलकल अवल, अल कलकली लीन कलकलकली कलक कलकल ?

८. सादाकर मुन्हें जाग कासता

प्रस्तावना :

आमलीया काव्या लयावरील विविध लयावरील सव वटक विविध प्रकटाया संकटाया सामी वाहात. विविध मुले ही आरतीवधील सवो अनुविधत जागि बाधित वटरील एक म्हत्वाच वटक जाहे. या काव्या विविध प्रकटाचे होवण, फलवत्क जति हिसेचे धोके वाटवत. लयाव एक सवी, फल सवी लक्ष दिवेता धोवा म्हत्वाचे सादाकर मुन्हें. या गुल्वावाचून बाळावांचे संसक्त कलाव्याही जीवलायन गुल्वा वाटवताची आवावकता जासे. त्याकारोवा बाळक, पाळक, कळनी वेगवी प्रणय जहा वटकाया शोधककळत जवून कलावणी मानवी जासे. त्या अनुवावांचे कलावधून गहितें संकटान कावटा. आयनीया काव्यातील सादाकर मुन्हें जागि लयांचे सम्य, धोके जागि परिणाम, तसेच वटन विविधियाया पद्वती तसेच विद्याही जागि शिक्षकाची भूमिका वाटवपांचे मावटांचे कलावणाया उट्टेवामे या कृती प्रीक्षणत स्व विविध कलावत आलेला जहेत.

जावतल निघाली :

प्रतिश्रमाही...

- १) विविध केंप जति लयेताळवंचे गवी माहित संकटात.
- २) विविध केंप वाटवता कावधी व वेगवेगमुळे होवाया वसवमुकीया वटका जति प्रथे संकटात.
- ३) सादाकर मुन्हेंनाहीचून सवाच कलाव्याही जवतकळ कृती जागि लयावजाया संकटात.

उपवटक	अंशव	मुलपक-प्रतिश्रमाही अंतर्निघा	वैश्रिक वाटवत	विलसक प्रथे
आमलीया काव्यातील कावला मुलुवांचे सम्य	<ul style="list-style-type: none"> • अतिकृत व अनधिकृत केंप • अति वकिल लया • ओळवणवकी पद्वती लयांचे. • आमलीया कावला अंतर्नाच लयाव मुलुवांचे लया, धोके अति वकिल वाटवकी वटवती 	<ul style="list-style-type: none"> • विविध केंप • अति लयेताळव वकिलवावकी प्रवावधित जहा. • अंतर्नाच वकिलवावकी लयांचे लयाव मुलुवांचे लया वटका, प्रथे व लयांचे जहा उट. • अंतर्नाच वटविका 	पदवत्क, कुंवाव- पदवती अति इतंमुनिक वटवतावती वटवक वकिल लया,	<ol style="list-style-type: none"> १) विलस वी वकिल माहित जाग, २) आमलीया वकिलवावकी लयाव मुलुवांचे लया कलाव्याही कृती वटवक.

उपपन्थक	अवस्था	सुलभक-अविद्यमानाी अंतर्क्रिया	वीथनिक सक्रिया	विजल त्कक प्रथ
	<ul style="list-style-type: none"> अवस्थानीय कण्ठन साध्या सुहृदं- सदर्थित अवस्थाय कायकृपाय सुहृद नसुते अथि विद्य वर्ति मष्टिती. अवस्थानीय उपपन्न साध्या सुहृदंनसु हृदवती कलककुक अवस्थानीय पदत विजलक्रियाय सदर्थित सध्वनीय. साध्या सुहृदंनसु प्रशिक्षण अथि सध्वनीय साध्यासुकीपदत हृदवती धीक अवस्थानीय उपपन्न. साध्या सुहृद प्रशिक्षणसदर्थित अवस्थानीय विद्यती विजलकी धृषिण. 	<ul style="list-style-type: none"> दुर्दन्तविकी सुकी क सदर्थित उपपन्न विजल केलेती धृषिती. अवस्थानीय परिशिक्षीत साध्या सुहृदंनसुते विद्यती उपपन्न धीक अथि उपपन्न परिशिक्ष य सदर्थनीय पदत सध्वनीय धृषिती. साध्या सुहृदंनसु साध्यासुकीयय उपपन्न विद्यती उपपन्न उपपन्न सदर्थनीय. अवस्थानीय परिशिक्षीत साध्या सुहृदंनसु अथि साध्यासुकी कपदत सध्वनीय उपपन्न सुकी धीक उपपन्न. 	<ul style="list-style-type: none"> अवस्थानीय परिशिक्षीयय साध्यासुकी सदर्थनीय साध्या साध्यासुकीय सुहृदवती, सुहृद सदर्थनीय साध्यासुकी पदतपदत, दुर्दन्त साध्या 	<ul style="list-style-type: none"> १)अवस्थानीय परिशिक्षीत साध्या सुहृदंनसुते साध्यासुकी साध्यासुकी साध्यासुकी २)अवस्थानीय परिशिक्षीत साध्या सुहृदंनसुते साध्यासुकी साध्यासुकी

९. बीज कोषकण, दरद कोषकण, भ्रूणतलन

नैसर्गिक आण्टी पङ्कने जवनक उपाङ्कणाका घटनमुळे बीजित व विनसुनी होये होव. बीज कोषकणे, दरद कोषकणे आणे भ्रूणतलन हा मुळा नैसर्गिक आण्टी आहेत. बीज कोषकणास बीजित व विनत ह्यो होये. दरद कोषकणे व भ्रूणतलन डोंगळ भजत आणे पावसधवात अधिक होत असतात. पातल पावसमुळे, पुणेसमुळे छिया माथी उरीकनसमुळे माथी, दरद, सडे जवनक खाली सलवतात. खली भजत देखील दाड कोषकणाचे व भ्रूणतलनाचे प्रकल होवता जे मातवगिणित जसु कसतात. जणली कडकपाण सृष्टने जतलीसुतं तणो, ताहलीं उपाव व पुनर्वसन कलने होय. पस्राही सलवत, उजाल, स्वयंसेवी संस्था आणे माथीक माने सहकार्य जासकक आहे. विदुषाध्याना जणली व जणलीविषयक उपासणेन्नांनी माहिती आसने आसकक आहे.

जणपण निचली:

प्रतिशुभाही..

- १) विवेमुळे होवणा ह्योवी माहिती खनतत.
- २) बीज तलत होवणावा प्रकिया प्रवेसत.
- ३) बीज पडवणावा थोडवशाळू कुचित कसे राहणे वावी जसुवी कालत.

उपपट्टक	अवस्थ	मुलभूत-अविशुभाही अंतर्भाविया	वैशुधिक माहिती	वित्तलकक तलन
बीज कोषकणी	<ul style="list-style-type: none"> • बीज पडवणमुळे होवणी उचित. • पडुका व विलत ह्योये वाचकणो पडिलो. • बीज कलने तलत होये व पडले वाचकणो पडिलो. • विनकः होवकणामुत उकततः बनाव कलने कलाव. 	<ul style="list-style-type: none"> • मुलभूत बीज पडवणो कालने व तसमुळे शुकिय अणुकाये पडिलो होवत. • 'बीज पडणे' वा प्रकियाकस प्रकियाकसमिथं वट कलने कलने पडुका अणुकावत. • बीज पडवणने सुधियाकव माथी कादीकलत. 	तलने, विजुधीत	१) प्रलोक तलसकणो बीज पडत नडले काडुणाग तलत कलने.

उपपत्रक	विषय	सुलभक-अ विद्यार्थी अंतरक्रिया	वैश्विक सक्रियता	विद्यार्थी प्रश्न
	<ul style="list-style-type: none"> • कील पत्रकपूर्व विनिष्पन्न सुविधिता का बचत जसरीजकनगी, • कील पत्रकका प्रकरण रकत-विषय विज्ञान जसरीजकी पत्रकपत्री काठकी, 	<ul style="list-style-type: none"> • कील पत्रकका (जसरीजकनगी कगी सुविधित रकते ? जसरीज जसरी जसरीज जसरीजकनगी कगात, • कील पत्रकपूर्व विनिष्पन्न कील पत्रकका विज्ञान जसरीजकी सुविधितकी काठकी कगी पत्रकी ? जसरीज जसरीजकनगी, 		
राज संघपत्री		<p>राज संघपत्री सुलभक कगी :</p> <ul style="list-style-type: none"> • राज संघपत्रका काठकी जसरी कगी • राज पत्रा जसरी कगी जसरी कगी • राज संघपत्रकी जसरी जसरीजकनगी जसरी कगी • राज संघपत्रकी विज्ञान जसरीजकनगी काठकी जसरीजकनगी जसरीजकनगी जसरीजकनगी कगी 	जसरीजकनगी	<p>१) राज संघपत्रका जसरी कगी जसरी कगी ?</p>

१०. अतिवृष्टी, दगडुटी, पूर, पुणामुळे विजेचा धक्का

प्रस्तावना :

अतिवृष्टी, दगडुटी, पूर, पुणामुळे विजेचा धक्का या नैसर्गिक आघाती घातकी जीवनसाथी मोठे संघट्ट निर्माण करतात. अतिवृष्टी आणि दगडुटीमुळे जनसमक शोकाश प्रचाराचा धक्का पडतो, जाणुळे नटव, नसे ओसळून वडलत आणि पूर येतो. पुणामुळे पाण्यामुळे धारे, रस्से, शेती पाण्यापडली जातत. त्यामुळे फळजीवक टण्य होते. पुणामुळे विजेचा धक्का लागणे ही गंभीर समस्या आहे. पुणामुळे विजेच्या उष्णतेमुळे काँटॅक्टव्हिट होऊन जीवितहानी होऊ शकते. तसेच, पुणामुळे पाण्यात झुडून इन्फेक्शनाच्या धक्का पडतात. पुणामुळे साठीचे आजार पडतातत. या आघातीचा प्रभाव विशेषतः ग्रामीण पडतात अधिक जागवतो. तिथे शेतकरी आणि मजूर लक्षित मिळणे कठीण असते. म्हणून प्रभावी व्यवस्थापन व स्थीत उपचारायोजना करणे आवश्यक आहे, जेणेकरून जीवन आणि संवर्धीचे संरक्षण होईल.

उपयुक्त नियमनी :

प्रतिशुभार्थी :

- १) पुणामुळे प्रकरांचे वर्गीकरण करतात.
- २) पुणामुळे होणारे नुकसान कावे टक्का वेईल जागवत महिला संवर्गत.
- ३) पुणामुळे होणारे नुकसान वाढवटल महिला संवर्गत.

उपयुक्त	संशय	सुलभतः-प्रतिशुभार्थी संशयनिवारण	शैक्षणिक साहित्य	पिढासुक्त उत्तर
पूर	<ul style="list-style-type: none"> • पूर वेगळीपुई • पाण्याची वाढती • पुणामुळे जमनेचे अक्षिण • पुणामुळे पाण्यात नुकसान पडतः/या व प्रचाराचा धक्का कडक पडतः. 	<ul style="list-style-type: none"> • पूर वेगळीपुई काळाची आणि जमनेचा वेगळा पुनर्नीट पडत नवी करतात. • पाय/पीठारत उद्भवलेल्या पुणामुळे प्रचाराची नटव नवी करतात. • पुणामुळे शेतकरी शेतकः व कुटुंबीचे नुकसान करी 	अतिवृष्टीतील, दगडुटीवडलतील धक्का.	१)पुणामुळे नुकसान जाऊ नये शेतकरी कुटुंबी कुटुंबी कावावे ?

उपप्लवक	आशय	सुत्रभक्त - प्रसिद्धताधी अंतर्निहित	शैक्षणिक साहित्य	विज्ञानात्मक ग्रन्थ
	<ul style="list-style-type: none"> एतु परिचित्वांत यस्य (अंतर्गत विज्ञान) कार्योऽंती व्याख्या की काऽऽती. 	<ul style="list-style-type: none"> उच्चत वेदित् कश्चित् नर्त्तं करतात. पुनत फले सुचित् उद्यमे शारी म्दत इत्तं करतात व प्राथमिक कारणात्. एतु परिचित्वांत उद्यमकारणात् कार्येण सती कारणात्त व कार्येण उच्चतया सास्यत चापित्त. 		
अतिवृत्ते उत्पत्ती		<ul style="list-style-type: none"> अतिवृत्ते मृत्तुं स्यात् ते संपत्तुं स्याती कारणात् व परिणम कश्चित् नर्त्तं व उच्चत आस्यत. उत्पत्तीनी स्याती अंतर्गत स्यस्यैत्त उपपत्तीत्त व सुतऽऽतात्. पुनतऽंती किंच इत्त सती विज्ञान धम्मा सात् नये स्यत्त कार्यो सास्यती स्याती > सास्यतीत्त उपपत्तीत्तका अतिवृत्ती नर्त्तं स्यत्त परिणो मिच्छयित्त. एतु अत्यन्त किंच इत्त प्राप्ती कारणात् सुते ही किंच नदू नये सास्यती कार्येण उपपत्तीत्तका करत्त. <p>सूचना : अतिवृत्तयोः सती सुते सास्यत.</p>		

११. बह्विधवाक्य, वादकीवाच्य, गात्रपीठ

प्रस्तावना :

बह्विधवाक्य, वादकीवाच्य जति गात्रपीठ या वैज्ञानिक जगतती गल्पी जैवगतकडी गणित धोक टल जाहेत. बह्विधवाक्यमुळे वनगना वेग प्रकट बडतो, जाकुळे वगे, इगडे, सिनेने व्हांग तुरून गेडे मुकुलान हेने. वादकीवाक्यमुळे जनेकटा इगाली, वडने जति वेतीकंडी प्रपवित होतल. गात्रपीठ ही जवतक गेगळी हलकिलक जाफती अहे. ती पिशकाली जवत वतक जवते. वेतकनांना गेव्हा जतिंक मुकुलनाच तमना कलावा लागती. वीजल जाफतीमुळे जनेजैवन हिलकडीत होने, वीजतुललतयमणे जगव्हा वेने, वादकूक बडव्हा हय होने. जवत प्रकटावा वैज्ञानिक संकटांवर खरित जति उभावी जगव्हावेला कलने जवत नावेवे जहे. साकल, प्रकलन, गधनिक संव्हा जति गात्रिकवावा खकडाने जाफती व्यवथ जगव्ही वीज प्रोन्ना तक्लून या संकटांना लागणे जहे कवक जहे. वाकुळे मुकुलान कवी कला वेने व लोकांज्या जुरहितेची हवी मिळते.

जवतल निपत्ती :

प्रतिशगर्ही :

- १) बह्विधवाक्या उकाराची नावे संकलन.
- २) बह्विधवाक्य व लार्जल होवता मुकुलानैवाक्य वई कवतल.
- ३) बह्विधवाक्य लःना व इनांचा बडव कलणगवबेवोला उजवणेनना कलतल.

उपपदक	जवत	मुलपक-प्रतिशगर्ही जवतलिया	वैज्ञानिक सवित्त	वित्तल संक जल
बह्विधवाक्य	<ul style="list-style-type: none"> • बह्विधवाक्या उकार. • बह्विधवाक्या काले. • बह्विधवाक्या प्रकलनकुर होवारे मुकुलान. • बह्विधवाक्याननाक उजवणेनना. 	<ul style="list-style-type: none"> • बह्विधवाक्या कंड काले लवार होवे ? हे उजवणे उजवनेजवनेत उजवणान. • बह्विधवाक्या उकारांची व वरिवाक्यांची जवत व वरिती संकलन. • बह्विधवाक्यमुळे होवणना. 	नकल, जनिविजडिल	<ol style="list-style-type: none"> १) उजवणेनना वरिवाक्या वरिवाक्या काले काले काले काले काले काले ? २) बह्विधवाक्यमुळे होवारे मुकुलान उजवणेनना.

उपसदस्य	अवधि	सुलभक-अ विद्यार्थी अंतरिक्ष	वैश्विक संज्ञित	विज्ञान तक उप
	<ul style="list-style-type: none"> अज्ञेयव्यवस्थाओं द्वितीय व्यवस्थाओं व्यवस्थाओं कायदा 	<ul style="list-style-type: none"> विज्ञान शक्ति व मुक्तताओंकायदा उपस्थापन कायदा. अज्ञेयव्यवस्था उपस्थापन केलेका प्रविष्टांजापक उपस्थापनको वहाँ कायदा. अज्ञेयव्यवस्था अज्ञेयव्यवस्था कायदाको कायदा व प्रविष्टि कायदा उपस्थापन. अज्ञेयव्यवस्था उपस्थापन का, कायदा व प्रविष्टिमें उपस्थापन उपस्थापनको वहाँ कायदा. 	वैश्विक- तीन कायदा	अज्ञेय कायदा उपस्थापन ?
अज्ञेयव्यवस्था, कायदा		<ul style="list-style-type: none"> अज्ञेयव्यवस्थाओं कायदा कायदा. अज्ञेयव्यवस्था उपस्थापन कायदा कायदा कायदा कायदा उपस्थापन कायदा कायदा वहाँ कायदा. अज्ञेयव्यवस्था अज्ञेयव्यवस्था कायदा कायदा कायदा कायदा वहाँ कायदा. अज्ञेयव्यवस्था विज्ञान कायदा कायदा 	वैश्विक- तीन कायदा	अज्ञेयव्यवस्था कायदा कायदा उपस्थापन कायदा.

उपपन्थक	अवकाश	मुलभन्क-अविश्रवाहणी अंशतऱिवा	वीश्रविक सञ्चिवा	विजल तऱक प्रश्र
		<p>अंशतऱिवा षड्दन् अंशतऱ षड्दिवाणी षड्द कऱतऱ</p> <ul style="list-style-type: none"> • षड्दिवाणी षड्द कऱतऱ तऱवतऱ प्रकऱप कऱतऱ षड्दवा षड्दिवाणी षड्द कऱतऱ • षड्दिवाणी षड्दवा षड्दवा मुलतऱतऱ षड्द तऱवतऱ षड्दवा षड्दिवाणी षड्दतऱ षड्द षड्दवा षड्दवा <p>मुलतऱतऱ : षड्दवा षड्दवा षड्दवा षड्दवा</p>		

१२. आंग लानाणे, वागवा

असावना :

सामाजिक स्तरावरील विद्यार्थी अधिक विविधताक बनतेले जायतात. ते केवळ महिला लीकात नहीत तर, महिलांमधील काळो आणि पेशेवर समतुल्य वेळाचा प्रयत्न करतात. आपली व्यवस्थापन, विशेषतः आम लागणे आणि वागवा वागवाच्या मधील अडथळांनी महिला देवना शिक्षकांनी केवळ निवचकांवर वैयक्तिक आणि सामाजिक दृष्टिकोन प्रोत्साहित काळो जायत्येक आहे.

हा बदलसंगे द्यात शिक्षकांमधील त्याच काळणाल जाता आहे. केवळकाल ते वेदवाच्यांना या विद्यार्थी सखोल महिला देऊ कवचीत.

या अडथळांमधील पुढीलचही समस्येक जायतेक बदललेली जायते. सध्याचे त्यांचा केवळ त्यांच्या सुविधांमधील समतुल्यता आणि कार्यवाह्याच्या संरक्षणेने महत्त्व समजावून सांगणे महत्त्व आहे. या बदलसंगेच्या न दृष्टीने तुम्ही पुढीलच केवळ आपली व्यवस्थापनाची महिलांन आहे, तर जबाबदार आणि जामक नागरिक म्हणून व्यवस्थापना दृष्टीने बदल होऊ कवचीत.

असावना निधनी

प्रतिश्रमावर्ती,

- १) आम म्हणजे काय हे स्पष्ट करतात.
- २) जगातील आम, त्याचाने बदलली संस्था, जेवढीशिक्षणेवरील पेशेवर समतुल्य.
- ३) आम सध्यासारक्या अडथळांची वैयक्तिक व्यवस्थापनाची महिलांन सांगतात.

उपाययुक्त	अडथळ	सुलभपणे-प्रतिश्रमावर्ती अडथळांच्या	वैयक्तिक साहित्य	वित्तियुक्त प्रश्न
आम लागणे	<ul style="list-style-type: none"> • आम म्हणजे काय ? हे स्पष्ट करणे. • जगातील आम, त्याचाने बदलली संस्था, जेवढीशिक्षणेवरील पेशेवर समतुल्य. • आम सध्यासारक्या वैयक्तिक व्यवस्थापनाची महिलांन 	<ul style="list-style-type: none"> • आमीचो जेवढेच काळ देतोच. • आमीचो प्रकार आणि आम विद्यार्थ्यांच्या विविध प्रश्नांचे (सामाजिक/वैयक्तिक) स्पष्ट करणे. • आम सध्यासारक्या वैयक्तिक व्यवस्थापनाची महिलांन काय वेगवेगळे ? सध्यासारक्या वेगवेगळे. 	चित्र, विद्यार्थ्यांचे, वैयक्तिक सुलभपणे	१) आम विद्यार्थ्यांचे जगातील जगातील, का वैयक्तिक आम विद्यार्थ्यांचे करणे, हे विद्यार्थ्यांच्या या विद्यार्थ्यांचे खरे आहे ? सध्यासारक्या स्पष्ट करा.

उपसदस्य	अवधि	सुलभक-अधिष्ठात्री अंतरिक्ष	वैधानिक संज्ञित	वित्त (सक उभ
		<ul style="list-style-type: none"> अन उभू नई कानूनन उपसदस्यकंठ इहां करांत. अभौत अउसलगत कण करने अति काण करत नए, उभौम एवत उअ अति सलसकण कर्त सुदित देवता वेईत उअसत इहां करांत. अहां कइवत अउसीत, अभिसपन अंन कथा अउसित, अहां, कइवत. 		अभौत वेईत उअसलगत विवत देवता ?
अउत		अउत उअसलगत करत ? अउत उअसलगत विवत- कितरतई अनी अउसल कअतई देवतई, कथा उअ नई कानूनने अउसल उअसल उअसल इहां करांत.		

- अउसलगत कथा या उअसलगतगत गानेन नवी, कुनी, अउसलगत वेवतन इहांस.

१३. रस्ता व इतर अपघात, प्रथमोपचार, CPR आणीबाणी प्रतिकार

प्रस्तावना :

साप्ताहिक तलाशीत विद्यार्थी हे अधिक स्थाने जाणे आवश्यक बनवले जातील. ते जवळपास पावलेहो एवढे प्रवास करतात, खेळामध्ये घात घेतत आणि विविध सामाजिक परिस्थितींना सामना करतात. यामुळे, या वयस लोकां अपघातांना प्रतिकार देण्याची आणि प्रथमोपचाराची योग्य माहिती देणे अत्यंत महत्त्वाचे आहे. हे प्रशिक्षण लोकां केवळ स्वतःच नव्हे, तर इतरांचे उच्च वास्तव्यासाठी यशस्वी बनवते.

या घटकांचा मुख्य उद्देश शिक्षकांनी किराड्यांना केवळ अपघात टाळण्याचे नियम शिकवण्यासाठी, प्राक्कल्पित परिस्थितीत वास्तव्ये आणि प्रथमोपचार करणे सादर करणे, कसबळी तयार करणे हा आहे. यामध्ये केवळ वैद्यकीय माहितीवर भर न देता, प्राथमिक आणि कुसरीत अपघातांना महत्त्व दिले आहे.

या घटकाने खालील महत्त्वाच्या लक्ष्यकांसाठी खालील अपघात वेळा जाईल :

• लक्ष्य आणि प्रतिकार :

लक्ष्य सुविधितोष्या नियमचे तसेच ज्ञान आणि विविध अपघातांची कारणे व ते टाळण्याचे वैयक्तिक उपाय.

• प्रथमोपचार :

सामान्य जखमा घाला प्रथमिक उपचार करणे वगैरे, वाने खोपे आणि व्यवहारिक धडे.

• सीपीआर (CPR) :

या लक्ष्य किराड्यांना केवळ छातीवर हल देण्याची प्रक्रिया शिकवणे असेल आहे. यामुळे वेगळेय व्यक्तींचा योग्य वाचवता येतो. विद्यार्थ्यांना सीपीआरचे महत्त्व आणि ते केवळ व करणे वगैरे, वाने प्रथमिक प्रशिक्षण दिले जाईल.

• आणीबाणी प्रतिकार :

प्राक्कल्पित परिस्थितीत लक्ष्यक वट्ट मिळवण्यासाठी योग्य कार्यकारण संदर्भ घालणे, वट्ट कथाला वाचवणे माहिती कधी द्यावी, वाने मासुदाचे केले जाईल.

अपघात नियमनी :

प्रशिक्षणार्थी..

- 1) वाळूकू नियम सांगतात.
- 2) लक्ष्य सुविधितोष्ये लक्ष्यकांची भूमिका सांगतात.
- 3) अपघात झाल्यास प्राथमिक उपचार पद्धती सांगतात.

१७. वेंगारबेगरी, धाबेतील आपत्ती, दंगली

प्रस्तावना :

वेंगारबेगरी ही एक वर्षात एकदा येणारी आपत्ती आहे. ती मुख्यतः मोठ्या नदींना होवून त्या अवस्थित इतरवर्तीमुळे उद्भवते. अवसाक झालेली वेंगारबेगरी परिस्थिती, जसुती जावा, शोध नियोजनाला अपाय किंवा अस्वामुळे लोकामध्ये वधराटू निर्माण होते. अनेकदा एखाव येथी अनेक लोक पुढे साकू लागतात. परिणामी टाकलाडकली, स्वप्नस्वरोध, जख्मा आणि अनेकदा जीवितहानीही घडते. या आपत्तीला घटना जन्म घ्यायला लागते. कोडा रत्या, देणे रत्याकडे, मोठे सातूरीक कार्यक्रम येथे वांगडा दिवून येतात. वेंगारबेगरी ही केवळ सांश्रितिक सुकावणव काय नाही, तर ती व्यवस्थापनातील चुटी आणि वित्तपंगारे दर्शक आहे. वसाट जपामी ज्वापोवना व जपामी व्यवस्थापन योवना त्वात करणे आवश्यक आहे. तसेच लोकजसुती कायव व या आपत्तीचे प्रमाण कमी कायव घेईत.

आवृत्त निधती :

प्रतिष्ठापती..

- १) वेंगारबेगरी होऊ नये यासाठी ज्वापोवना सुकावता.
- २) विदर्भा वेंगारबेगरी होण्याची कायणे खणून विलोकन कायता.
- ३) विदर्भा वेंगारबेगरीला उद्भवणाऱ्या परिस्थितीचे व्यवस्थापन कायता.
- ४) वेंगारबेगरी झाल्यावर काय कायणे व काय काय नये हे संकाय.

उपपत्रक	अवृत्त	दुसऱ्याक-इतिहासाची अवृत्तिका	संश्रित साहित्य	विलोकन प्रश्न
विदर्भा	<ul style="list-style-type: none"> • वेंगारबेगरी संश्र उद्भवणाऱ्या परिस्थितीचे व्यवस्थापन • सातूरीक कार्ये 	<ul style="list-style-type: none"> • वेंगारबेगरी संश्र उद्भवणाऱ्या परिस्थितीचे व्यवस्थापन कायता व सातूरीक कार्ये कायणे काय कायणे कायता. 	वि.प., वि.प्र.मि.प., संश्रित सातूरीक इतिहास.	१) वेंगारबेगरीमुळे कायणे काय कायणे कायता ?

संघसदस्य समिती

क्र.सं.	सदस्यस्य नाव	पदनाम	कार्यक्षेत्र
१)	श्री. जयका जयराज	उपाध्यक्ष	राज्य वैज्ञानिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, मुंबई, पुणे.
२)	श्री. जयदेवा जंठले	उपिचलसूचना	राज्य वैज्ञानिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, मुंबई, पुणे.
३)	श्रीम. शीतल गिरी	उपिचलसूचना	राज्य वैज्ञानिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, मुंबई, पुणे.
४)	श्री. शंका लक्ष्मण भाऊराव	विकास सहायक	राज्य वैज्ञानिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, मुंबई, पुणे.
५)	श्री. चंदाय कडकरी	उपिचल	विस्तृत परिषद जवळ, शंका कडकरी, ता. वाघोली, जि. अहिल्यानगर
६)	श्री. अश्विनी लक्ष्मी	उपिचल	विस्तृत परिषद जवळ, शंका माहट, ता. जयवडी, जि. सातारा
७)	श्री. प्रभाकर शिंदे	सिस्टममूळ	समूह संपादनकेंद्र अंबडकर, जि. सातारा

श्रेयनामावली

साहित्यनिर्मिती व किराळा समिती

क्र.सं.	सदस्याचे नाव	पदाव	कलाविशय / कला
१)	डॉ. धर्मराजे भिरे	ज्येष्ठ अभिलेखकार	चित्रकला व लेखन कला अंतरांगी, वि. बीड.
२)	श्री. अशोक डोबळे	ज्येष्ठ अभिलेखकार	चित्रकला व लेखन कला, कलाक.
३)	डॉ. वनेश मरे	अभिलेखकार	चित्रकला व लेखन कला, अंतरांगी, वि. बीड.
४)	श्री. अश्विनी उभे	उपनिष्ठा	चित्रकला व लेखन कला अंतरांगी, वि. कलाक.
५)	श्री. राधाकाशिका शिंदे	सहायक	चित्रकला व लेखन कला अंतरांगी, वि. कलाक.
६)	श्री. सुनील काळे	चित्रकला	चित्रकला व लेखन कला अंतरांगी, वि. कलाक.
७)	डॉ. अशोक शिंदेकर	चित्रकला	चित्रकला व लेखन कला अंतरांगी, वि. कलाक.
८)	श्री. संदीप कावळे	उपनिष्ठा	चित्रकला व लेखन कला अंतरांगी, वि. कलाक.
९)	डॉ. सुनील अश्विनी	उपनिष्ठा	चित्रकला व लेखन कला अंतरांगी, वि. कलाक.
१०)	श्री. राजेश कावळे	उपनिष्ठा	चित्रकला व लेखन कला अंतरांगी, वि. कलाक.
११)	श्री. अशोक शिंदे	सहायक	चित्रकला व लेखन कला अंतरांगी, वि. कलाक.
१२)	श्री. अशोक शिंदे	उपनिष्ठा	चित्रकला व लेखन कला अंतरांगी, वि. कलाक.
१३)	श्री. अशोक शिंदे	सहायक	चित्रकला व लेखन कला अंतरांगी, वि. कलाक.
१४)	श्री. अशोक शिंदे	सहायक	चित्रकला व लेखन कला अंतरांगी, वि. कलाक.
१५)	श्री. अशोक शिंदे	सहायक	चित्रकला व लेखन कला अंतरांगी, वि. कलाक.
१६)	श्री. अशोक शिंदे	सहायक	चित्रकला व लेखन कला अंतरांगी, वि. कलाक.
१७)	श्री. अशोक शिंदे	सहायक	चित्रकला व लेखन कला अंतरांगी, वि. कलाक.
१८)	श्री. अशोक शिंदे	सहायक	चित्रकला व लेखन कला अंतरांगी, वि. कलाक.
१९)	श्री. अशोक शिंदे	सहायक	चित्रकला व लेखन कला अंतरांगी, वि. कलाक.
२०)	श्री. अशोक शिंदे	सहायक	चित्रकला व लेखन कला अंतरांगी, वि. कलाक.

क्र.सं.	सदस्यचे नाव	पदास	कार्यक्षेत्र/संस्था
११)	बी. हनुमंत जाधव	पदाधिकारी	मिर्चल पोस्ट कार्यालय तालुका विनायक, त. हुबळी, जि. पुणे
१२)	डॉ. जयशंकर जाधव	सहायक शिक्षक	बी. गिजाजी कार्यालय व एन कार्यालय विनायक, तालुका हुबळी, जि. पुणे
१३)	पुनमन बापट	जनसंपर्क अधिकारी	ए.ए.ए.कार्यालय
१४)	बी. विनोद राठोड	सहायक शिक्षक	मिर्चल पोस्ट कार्यालय वाठोडी तालुका तालुका, प. स. प्रभाकर, जि. अहमदाबाद
१५)	बी. जयंत जाधव	सहायक शिक्षक	मिर्चल पोस्ट कार्यालय वाठोडी तालुका तालुका, प. स. प्रभाकर, जि. अहमदाबाद
१६)	बी. शशि कान्हे	सहायक शिक्षक	मिर्चल पोस्ट कार्यालय तालुका विनायक, केंद्र तालुका, त. मंगळ, जि. अहमदाबाद
१७)	बी. अशोक कान्हे	अधिकाारी	मिर्चल पोस्ट कार्यालय तालुका विनायक, त. हुबळी जि. पुणे
१८)	डॉ. विवेक कान्हे	पदाधिकारी	मिर्चल पोस्ट कार्यालय व एन कार्यालय विनायक, तालुका, जि. अहमदाबाद
१९)	बी. पुनम बापट	सहायक शिक्षक	बी. विनायक तालुका तालुका व कनिष्ठ महाविद्यालय, जि. अहमदाबाद
२०)	बी. मधुसूदन कान्हे	सहायक शिक्षक	महाराष्ट्र विद्यालय अहमदाबाद, त. अहमदाबाद, जि. अहमदाबाद
२१)	बी. मधुसूदन कान्हे	सहायक शिक्षक	अहमदाबाद महाविद्यालय अहमदाबाद, त. अहमदाबाद, जि. अहमदाबाद
२२)	बी. जयशंकर कान्हे	अधिकाारी	ताळव मिर्चल पोस्ट तालुका तालुका, त. प्रभाकर, जि. अहमदाबाद
२३)	डॉ. मधुसूदन कान्हे	सहायक शिक्षक	बी. मंगळ तालुका वाठोडी, तालुका विनायक, तालुका, त. हुबळी, जि. पुणे
२४)	बी. अशोक कान्हे	सहायक शिक्षक	मिर्चल पोस्ट तालुका, तालुका, त. अहमदाबाद, जि. अहमदाबाद
२५)	डॉ. बी.बी. कान्हे	तालुका सहायक	दुर्ग
२६)	बी. अशोक कान्हे	तालुका सहायक	दुर्ग
२७)	बी. वैजंती कान्हे	अहमदाबाद व तालुका सहायक	अहमदाबाद महाविद्यालय, महाराष्ट्र तालुका
२८)	बी. कान्हे कान्हे	अधिकाारी	अहमदाबाद, अहमदाबाद व अहमदाबाद पोस्ट विनायक, दुर्ग

प्रतिज्ञा

'मी, भारताचा नागरिक/विद्यार्थी,
राष्ट्राच्या व समाजाच्या हितासाठी,
कावस्थानाची निस्त पाळण्याची
प्रतिज्ञा करत आहे.

मी नैसर्गिक आपत्ती जसे की,

भूकंप, पूर, दुष्काळ, ज्वरीवाढ, भूस्खलन, वीज पडणे आणि
मानवनिर्मित आपत्ती जसे की :

आग लागणे, ससाधनिक गळती, अपघात, स्फोट, पाण्याचे व
वायूचे प्रदूषण, रोगराई व सायबर आपत्ती या सर्वांबाबत जागरूक
राहीन.

आपत्तीच्या वेळीस धाबकून न जाता योग्य कृती करेन,
आपत्तीची पूर्वतयारी व आपत्कालीन मदतीसाठी प्रशिक्षणात
सक्रिय सहभाग घेईन, आपत्तीपासून स्वतःचे, कुटुंबाचे व समाजाचे
रक्षण करण्यास नेहमी तयार राहीन.

मी माझ्या शाळेत/गावात आपत्ती व्यवस्थापन टास्क फोर्समध्ये
सहभागी होईन, सुरक्षिततेचे नियम पाळीन. इतरांनाही त्याचे वातन
करण्यास प्रेरित करीन. मी स्वच्छता, आरोग्य व पर्यावरणप्रदूष
जीवनशैली अवलंबीन, आपत्ती घेऊ नये यासाठी जागरूकतेचा
प्रसार करीन.

